ЛЕНИННИНГ НОМИ ВА ИШИ АСРЛАР ОША ЯШАЙВЕРСИН!

Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

1990 йил 21 апрель, шанба
№ 92 (4.886).
Баҳоси 3 тийин.

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади

ДОҲИЙ ЮБИЛЕЙИГА БАҒИШЛАБ

Қайта қуриш бизга Октябрь йўлбошчиси, Коммунистик партия ва Совет давлатининг асосчиси Владимир Ильич Ленинни тағин ҳам яқинлаштирди. Биз ўзгартишларнинг қандай бораётганлигини Ленининг чуқур фикрлари билан текширмоқдамиз. Ленининг ўлмас асарлари бизни ютуқларни ҳам, камчиликларни ҳам холис баҳолашга, инқилобни яна давом эттириш учун зарур сабоқ чиқариб олишга ўргатади. «Ҳозирги пайт» бизни буюк мутафаккир ва инсоннинг асарлари ва маслаҳатларига қайта-қайта мурожаат қилишга мажбур этмоқда.

20 апрель куни Москвада ССР Иттифоқининг Большой театрида В. И. Ленин туғилган куннинг 120 йиллигига бағишланган тантанали йиғилиш бўлди. Бу ерда пойтахт ва Москва области меҳнат коллективларининг вакиллари, партия, совет ва жамоат ташкилотларининг намояндалари, халқ депутатлари, фан ва маданият арбоблари, Совет Қуролли Кучлари жангчилари, Ленин партияси ветеранлари тўпландилар. Чет эллик дипломатлар, хорижий меҳмонлар ҳозир бўлдилар.

Тантанали йиғилишда **М. С. Горбачев, В. И. Воротников, Л. Н. Зайков, В. А. Крючков, Е. К. Лигачев, Ю. Д. Маслюков, В. А. Медведев, Н. И. Рижков, Э. А. Шеварднадзе, А. Н. Яковлев, А. П.Бирюкова, А. В. Власов, А. И. Лукьянов, Е. М. Примаков, Б. К. Пуго, Г. П. Разумовский, Д. Т. Язов, О. Д. Бакланов, Ю. А. Манаенков, Е. С. Строев, Г. И. Усмонов, И. Т. Фролов,** СССР Олий Совети Президиумининг аъзолари ва палаталарининг раислари, СССР Федерация Кенгашининг ва Президентлик Кенгашининг аъзолари, СССР Олий Совети ва СССР Министрлар Совети Раисларининг ўринбосарлари, СССР Олий Совети комитетларининг ҳамда Иттифоқ Совети ва Миллатлар Совети комиссияларининг раҳбарлари қатнашдилар.

Тантанали йиғилишни КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи секретари, КПСС Марказий Комитети Россия бюросининг аъзоси **Ю. А. Прокофьев** очди.

Совет Иттифоқи Гимни янгради.

СССР Президенти, КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари **М. С. Горбачевнинг** «Ленин ҳақида сўзи» зўр эътибор билан тингланди.

Тантанали йиғилиш қатнашчилари баланд руҳ билан «Байналмилал»ни куйлайдилар.

Сўнгра катта байрам концерти бўлди.

(ТАСС).

«В. И. Ленин». Рассом П. Васильев ишлаган расм.

Кеча Москвада В. И. Ленин туғилган куннинг 120 йиллигига бағишланган тантанали йиғилиш бўлиб ўтди

ЛЕНИН ҲАҚИДА СЎЗ

Ўртоқлар! Даҳоларнинг фазилати шундаки, улар барча замонларда одамларга зарурдир ва ҳар сафар улар фазилатининг янги қирралари намоён бўлади.

Қайта қуриш бизга чинакам Ленинни кашф этди. Шу билан бир қаторда, унинг сиёсий ва назарий мероси, шахсиятининг ўзи бугун яна ғоявий ва сиёсий курашнинг марказида турибди. Қайта қуришнинг социалистик йўли танлаб олинганлиги бунинг кафолатидир.

Ленин социалистик ғоянинг равнақи ва бу ғояни амалга оширишга ноёб ҳисса қўшди. Бу ғоя аср ларзалари, янглишишлар, фожиаларни бошидан кечириб, ҳамон ўзига йўл очиб бормоқда. Ленин бўлмаганида, Октябрь бўлмаганида инсоният тараққиёти ва инсон қадр-қиммати мезонлари тўғрисидаги оламшумул тарихий масалани ҳам ҳозиргидек янгичасига илгари суришнинг иложи бўлмас эди.

Ленин олами ҳудудсиздир, бу олам инсон ҳаётининг барча соҳаларини, барча кўринишлари ва таркибий қисмлари билан жамият ҳаётини, барча синфлар ва ижтимоий қатламлар — ишчилар, деҳқонлар, зиёлилар, хотин-қизлар, ёшларнинг аҳволи, мавқеи ва тақдирини қамраб олади... Бу олам одамларнинг кундалик ташвишларидан тортиб жаҳон сиёсатининг — энг йирик муаммоларигача ҳамма-ҳаммасини қамраб олади. Маънавият негизларидан тортиб давлатдаги қонунчилик ва тартибгача, сиёсий тактика принципларидан тортиб оламшумул жараёнларни фалсафий йўсинда идрок этишгача — буларнинг ҳаммаси ўша олам қамровидадир.

Биз бу оламдан ниманики олмайлик, битта нутқда барибир батафсил гапириб бўлмайди.

Эндиликда биз шуни уқиб олдикки, Ленининг мероси танлаб-танлаб ўрганишни эмас, балки тўла, кенг қамровли, яъни доҳий ижодининг бутун бойлигини ўрганишни тақазо этмоқда.

Шунинг учун ҳам мен Ленин ҳақидаги бугунги нутқимда одатдаги йўлдан бормасликка, яъни ҳар соҳадан бир шингилдан олиб, баъзида доҳийнинг фикр-мулоҳазаларини келтириб ўтирмасликка қарор қилдим.

Ҳозир Ленин тафаккурининг методологияси, ҳар қандай муаммоларга унинг ёндашуви диалектикаси ва Ленин қолдирган тарихий тажрибанинг ўзининг бебаҳо аҳамиятини сақлаб қолаётган бурилиш жиҳатлари биз учун жуда долзарб бўлиб турибди.

Ленин XX асрнинг энг йирик мутафаккири сифатида биз билан биргадир, у ўз замонаси билимининг жуда катта хазинасига эга бўлиб, ижтимоий турмушнинг сир-асрорларига теран назар солди.

Ленин бирор-бир тор, айниқса ғаразгўйлик мақсадларида ҳокимиятдан фойдаланишдан юз ўгирган сиёсатчининг намунаси сифатида биз билан биргадир. У воқеалар ва сиёсий курашнинг ҳар қандай бурилишларида ҳам энг асосий нарсани, яъни халқ манфаатларини назардан қочирмасликка қодир бўлган сиёсатчи сифатида биз билан биргадир.

Ленин мамлакат инқилоб бўсағасига келиб қолиб ундан чўчиб турган, жуда катта, қудратли халқ кучлари бунёдкорлик билан тарихни бойитиш учун майдонга чиққан, аммо шу кучларнинг ўзи бузғунчилик стихиясига айланиб кетиши мумкин бўлган жуда мушкул вазиятда қатъий ва узил-кесил тадбирга шай бўлиб турган инқилобчи намунаси сифатида биз билан биргадир.

Ленининг тарихга таъсир кўрсатишининг сири унинг ҳаракатга келтирувчи кучларига аниқ баҳо бера олиши ва сиёсатда ҳозирги лаҳзада муқаррар, келажаги бор омилларни қўшиб олиб бориш қобилиятидадир.

Ленининг сиёсатчи ва назариётчи сифатида тез ўзгариб бораётган вазият шароитларидаги ўтиш даврлари учун диалектик салоҳияти алоҳида қимматга моликдир. Зид омилларнинг жамул-жамини қамраб олиш ва бош

(Давоми иккинчи бетда).

ХАЛҚ ФАРОВОНЛИГИГА ҚАРАТИЛГАН ИҚТИСОДИЁТ УЧУН

18 апрель куни Кремлда СССР Президенти М. С. Горбачев раислигида ўтган СССР Федерация Кенгаши билан Президентлик кенгашининг қўшма мажлисида мамлакат иқтисодиётини бошқариб туриладиган бозор хўжалиги изига ўтказиш имкониятлари ва йўллари муҳокамаси давом эттирилди.

Мажлисда Н. И. Дементей, Қ. М. Маҳкамов, В. В. Бакатин, Е. М. Примаков, И. А. Каримов, Э. А. Шеварднадзе, В. С. Шевченко, Н. И. Рижков, А. М. Масалиев, В. И. Воротников, В. А. Крючков, Г. Г. Гумбаридзе, Ч. Т. Айтматов, С. С. Шаталин, А. Н. Яковлев, В. Г. Распутин, А. И. Лукьянов, С. А. Ситарян, Г. И. Ревенко, Г. А. Арбатов, Ю. Д. Маслюков, И. Д. Лаптев сўзга чиқдилар.

М. С. Горбачев муҳокамага якун ясаб, шундай деди:

Бўлиб ўтган мунозара мамнуният ҳиссини уйғотади. Бу мунозара назаримда, мамлакатдаги вазиятни ҳамда иқтисодиётни ислоҳ қилиш йўлларини реал баҳолаш, иш истиқболларини аниқроқ тасаввур қилиш имконини берди.

Мен бу ерда сўзга чиққан кишиларнинг тараққиётимизнинг туб масаласини муҳокама қиляпмиз, деган фикрига тўла қўшиламан. Гап Октябрдан кейин содир бўлган энг катта бурилиш тўғрисида бормоқда. Бу ишни биз жамиятни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, совет кишиларининг турмуш шароитини яхшилаш йўлида амалга оширмоқдамиз.

Тўғри, ана шу ўтишнинг ўзи осон эмас, у аҳоли турли табақаларининг аҳволига дахл қилади. Шунинг учун ҳам бошқариб туриладиган бозорга ўтиш концепцияси пухта ишлаб чиқилиши, аниқ программага айланиши керак. Бу ҳақда жиддий ўйлаб кўриш, халққа тушунарли бўладиган қатъий ижтимоий кафолатлар тўғрисида ғамхўрлик қилиш зарур.

Бундан ташқари ана шу кафолатларни, бозор иқтисодиётига ўтиш чоғида меҳнаткашлар кўриши мумкин бўлган зарарни қоплашга қодир бўлган қарама-қарши тадбирлар механизми ишлаб чиқилмай туриб, бундай программа мутлоқо жорий этилиши мумкин эмас. Мен ана шу позицияда қатъий турибман.

Аммо, келинг, бугунги иқтисодий вазиятни ўзгартира оламизми, деб ўзимизга савол берайлик. Афтидан, ҳаммамиз бир жойда депсиниб қолиш, туб иқтисодий ислоҳот йўлидан олға бормаслик мумкин эмас, деган фикрга қўшилсак керак.

Бошқарилиб туриладиган бозор хўжалигига ўтиш концепциямиз танлаган йўлимизга, инсонпарвар, демократик социализм сари ҳаракатга мутлақо мос келади. Мазкур концепцияни илгари суриб, биз ўз тараққиётимиз йўналишларини ўзгартирмаймиз. Аммо биз социализм тўғрисидаги тушунчамизни ривожлантирамиз ва чуқурлаштирамиз, социалистик жамият тўғрисидаги кўпгина тасаввурларимизни кескин ўзгартирамиз.

Биз сусткашлик ва иккиланишга йўл қўймаслигимиз керак. Лекин бошқа жиҳат ҳам шу қадар шубҳасиздир. Бошқариладиган бозор иқтисодиётига бориш йўлида биз ана шу йўналишда қўйиладиган ҳар бир қадамимиз оқибатларини яхшилаб ўйлаб, бир қанча босқичларни босиб ўтишимизга, аҳолини, айниқса унинг кам таъминланган қатламларини ижтимоий ҳимоя қилишнинг ишончли дастурини ишлаб чиқишимизга тўғри келади.

Иқтисодий ислоҳотни жадаллаштиришни режалаштириб, биз жамиятимизнинг ҳақиқий ҳолатини эътиборга олишимиз керак. Ислоҳотлар программаси миллионлаб совет кишилари томонидан қўллаб-қувватланиб, уларнинг манфаатларига жавоб берган тақдирдагина у муваффақиятга эришишига умид қилиш мумкин.

Шу муносабат билан маънавий-руҳий омилларни ҳам эътиборга олиш зарур. Неча ўн йиллар мобайнида совет кишиларини уларнинг барча муаммолари ҳал этилиши бошлиқларга, энг аввало олий ҳокимиятга боғлиқ, деб ўргатиб келишган. Мамлакат раҳбарияти зиммасига барча ишлар учун — уй-жой етишмовчилигидан тортиб маҳаллий қишлоқ магазинида мих йўқлигича бўлган муаммолар учун масъулият юкланади. Одамларимиз психологиясида ўз аксини топган ялпи текисчиликка, ташаббуссизликка ва тайёрга айёрликка интилиш каби ҳолатлар шу билан чамбарчас боғлиқдир.

Давлатимизнинг федератив структурасини, иқтисодиёт ва ижтимоий соҳадаги туб регионал тафовутларни назарда тутиш зарур. Аҳолининг турмуш даражаси ва манфаатлари ҳамиша ҳам мос келавермайди.

Бироқ, белгиланган ислоҳотларни амалга оширишни қийинлаштирадиган омиллargагина эътиборни қаратиш нотўғри бўлур эди. Мамлакатимиз жуда катта иқтисодий имкониятга, бой табиий ресурсларга, саводли ва билимдон халққа, ривожланган илм-фанга эга. Буларнинг ҳаммаси муваффақият учун замин яратади.

Биз иқтисодий ислоҳотни чуқурлаштириш программасини ишлаб чиқар эканмиз, уни рўёбга чиқариш усуллари тўғрисида жиддий ўйлашимиз, ушбу программа, шунингдек унинг айрим қисмлари билан биргаликда бошқарув системасини аниқ-пухта ишлаб чиқишимиз зарур. Бунинг учун биз СССР халқ депутатларининг иккинчи съезди тасдиқлаган тадбирлар системасини бажариш борасидаги муваффақиятсизликлардан хулоса чиқаришимиз, белгиланган тадбирларни янада чуқур илмий ишлаб чиқиш тўғрисида ғамхўрлик қилишимиз, иқтисодчи олимлар, хўжалик раҳбарлари, республикалар, ҳокимият маҳаллий органларининг вакиллари билан кўпроқ маслаҳатлашишимиз керак. Хуллас, катта тайёргарлик ишларини амалга ошириш, бошқариладиган бозорга ўтиш босқичларини аниқ-пухта тушуниб олиш лозим.

Барча соҳаларда олға томон ҳаракат қилиш даркор: ер ислоҳотини қатъият билан амалга ошириш, кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш муаммосини ҳал этиш, жамиятдаги кайфиятни ўзгартириш зарурлигини ҳисобга олиш керак. Биз иқтисодиётни ва айниқса истеъмол бозорини, жумладан пулнинг қадрсизлигига қарши чораларни барқарорлаштириш, давлат бюджети камомадини қисқартириш соҳасида келгуси йилга мўлжалланган барча тадбирларни бажаришимиз лозим. Шу билан бирга уларни ҳуқуқий жиҳатдан таъминлаш тўғрисида қайғуриш: белгиланадиган тадбирларни амалга ошириш учун қулай ҳуқуқий вазиятни вужудга келтирадиган қонунлар ва бошқа ҳужжатларни ишлаб чиқишимиз даркор.

Ва ниҳоят, биз қайта қуриш муваффақиятидан манфаатдор бўлган барча кучларни бирлаштирмай туриб, олдимизда турган муаммоларни ҳал эта олмаймиз. Бу кучларни шунчаки расмий бирлаштириш эмас. Биз меҳнат коллективлари, жамиятимиз турли табақаларининг, касаба уюшмалари ва бошқа жамоат ташкилотларининг вакиллари, фан арбоблари билан кенг маслаҳатлашиб олиш орқали қўшимча равишда шу ғоят муҳим программани узил-кесил ишлаб чиқишга ёрдам берадиган янги ғояларга эга бўлишимиз зарур.

Хуллас, биз анчагина ишларни амалга оширишимиз: иқтисодиётни барқарорлаштириш соҳасида ҳукумат белгилаган тадбирларни рўёбга чиқаришимиз, айни пайтда бозор сиёсатига ўтиш программасини ишлаб чиқишни ниҳоясига етказишимиз, шу мақсадда қонун ҳужжатлари, Президент Фармонлари ва ҳукумат қарорлари мажмуасини тайёрлашимиз ва қабул қилишимиз, уларни изчил амалга оширишга киришишимиз лозим.

(ТАСС).

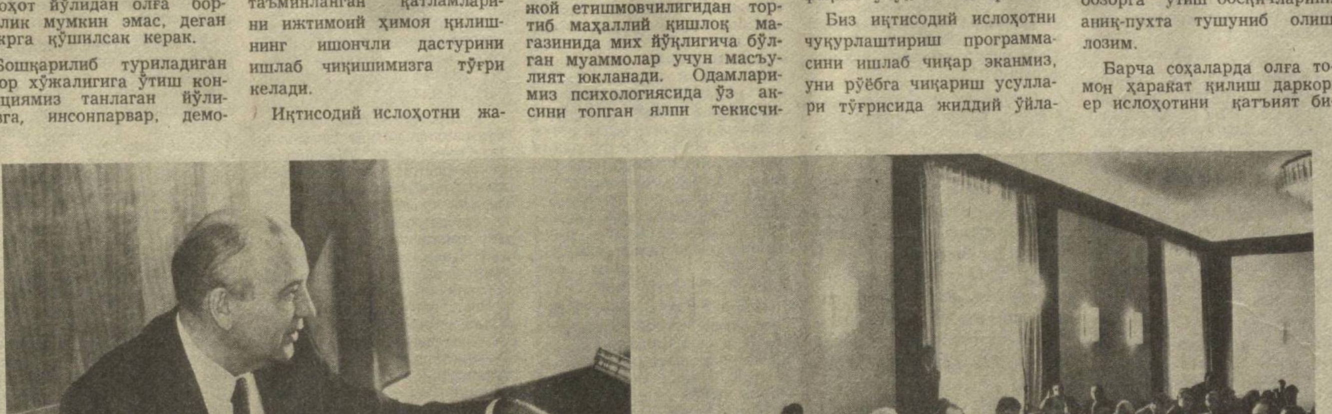

СССР Федерация Кенгаши билан Президентлик Кенгашининг қўшма мажлисида.

Ю. ЛИЗУНОВ ва В. МУСАЭЛЬЯН олган сурат (ТАСС-ЎзТАГ).

ТАСС ахбороти

Маълумки, СССР Президенти М. С. Горбачев билан СССР Министрлар Советининг Раиси Н. И. Рижков Литва ССРда юзага келган аҳвол муносабати билан шу йилнинг 13 апрелида бундай шароитда республика билан иқтисодий муносабатлар ўзгариши муқаррарлиги тўғрисида Литва ССР Олий Совети ва Министрлар Советига хат юборишга мажбур бўлган эдилар. Афсуски, Литва ССР Министрлар Советининг Раиси К. Прунскене ўзининг 16 апрелдаги телеграммасида мактубда баён этилган таклифларнинг бирортасига ҳам амалий жавоб бермади.

Литва ССР раҳбарияти Литва гражданларини камситувчи гувоҳномалар жорий этишга, ССР Иттифоқи мулкига, шунингдек СССРнинг умумий ҳарбий мажбурият тўғрисидаги Қонунининг амал қилишига тааллуқли Қонунга зид ҳужжатларни бекор қилиш хусусида ҳеч қандай чора-тадбир кўрмаганлигини ҳисобга олиб, нефть етказиб беришни тўхтатиш, шунингдек республикага табиий газ беришни турмуш ва коммунал эҳтиёжларни таъминлаш учун зарур бўлган миқдоргача қисқартириш тўғрисида кўрсатма берди.

СССР ҳукумати СССР Президенти билан СССР Министрлар Совети Раисининг хатида ўртада қўйилган масалаларга аниқ жавоб кутади, чунки бу масалалар совет кишиларининг ҳуқуқлари ва манфаатларига тўғридан-тўғри ва бевосита тааллуқлидир.

ЛЕНИН ҲАҚИДА СЎЗ

(Давоми. Боши биринчи бетда).

тенденцияни белгилаш уқуви, воқеалар боришининг имкони бор йўлларини олдиндан билиш ва самарали сиёсатни ишлаб чиқиш — ленинча улуғ санъат ана шудир ва буни биз қайта-қайта ўрганишимиз керак.

Владимир Ильич таваллуд топган куннинг бу галги санаси қайта қуришнинг ниҳоятда мушкул, бурилиш лаҳзасига тўғри келди. Ўзгаришлар жараёни жамиятни юксак кескинлик нуқтасига олиб келди.

Қайта қуриш ҳаётимизнинг ўзи бўлиб қолди. Қайта қуриш кўп нарсаларни, шу жумладан ўтмишимиздаги кўп нарсаларни қайтадан идрок этишга, қайтадан кўриб чиқишга мажбур этди. Одамлар манбаларга мурожаат қилишмоқда, буюк инқилоб туфайли юзага келган бу қандай жамият бўлдики, эндиликда унинг ўзи учун ҳам, бутун жаҳон учун ҳам ўшандан кам аҳамиятга эга бўлмаган инқилоб зарур бўлганлигини уқиб олишни истамоқдалар.

Ҳозир биз учун шуни англаб олиш айниқса муҳимдир, чунки XX аср тарихида қайта қуриш ўзини шундай бир воқеа сифатида кўрсатдики, уни улуғ ижтимоий инқилоблар миқёси билангина ўлчаш мумкин.

Қайта қуришнинг тарихий ўрнига, унинг ижтимоий моҳиятига баҳо берилиши муносабати билан Ленинга ёндашишда очиқ-ойдин бузғунчилик тенденцияси ҳам аниқравшан кўринди. Бу тенденциянинг хавфлилиги унинг ўта жўнлигидадир. «Қисқа курс» методикасидан фойдаланишдадир, бу ўринда фақат тескари ёндашув кўзга чалинмоқда, мақсад эса Ленинни Сталин билан тенглаштириш, бутун тарихимизга қора чизиқ тортиш, Октябрь инқилобини ҳам, инқилобдан кейинги барча воқеаларни ҳам бошдан-оёқ хато деб, ҳатто халқ ва инсоният олдидаги жиноят, деб кўрсатишдан иборатдир.

Ленинга бу томондан қилинаётган ҳужум КПСС ва жамиятдаги консерватив тўлқинни кучайтирмоқда. Бу билан қайта қуришнинг яширин ва ошкора муҳолифлари «ленинизм»ни сақлаб қолувчилар ролида чиқиш имкониятига эга бўлмоқдалар.

Ҳа, биз Ленинни, унинг назарий ва сиёсий ижодини қайта идрок этишимиз, бунда бузилишлардан ҳам, унинг хулосаларини қоидалаштиришдан ҳам халос бўлишимиз лозим. Ўтмишга таaллуқли жиҳатларни тараққиётнинг фаол элементи сифатида жамиятнинг ақл-идрок, маданият, маънавий хазинасида қоладиган жиҳатлардан ажратиш керак.

Ленинга ҳурматсизликка йўл қўйиб бўлмайди. Инсон сифатида унга ўз моҳияти жиҳатидан мешчанларча, ўз нафсониятини кўзлаб туҳмат қилиш асоссиз бўлиб, бу ахлоқсизликдир. Унинг мақсадлари олижаноблигини, режалари мусаффолигини шубҳа остига олишга уриниш беҳудадир.

Ленин номи ва сиймосига ўйламай, тутуриқсиз муносабатда бўлишга чек қўйиш пайти келди, уни «хоч»га айлантириб юборган эдилар, нега бундай қилинганлигини энди биз яхши биламиз. Аммо биздами ёки чет элдами — қаерда бўлмасин ва қандай тарзда ифодаланмасин Ленин хотирасини таҳқирлашни қатъиян қоралаймиз.

Ленинни англаб етишдаги соддалаштиришни қанчалик тез бартараф этсак, унинг улуғворлигини, у нақадар замонавийлигини ва биз учун зарурлигини шу қадар яхшироқ тушуниб оламиз. Бу эса жўн эмас. Чунки йўлбошчининг бундай образи ўнлаб йиллар давомида таркиб топган ҳамда муайян сиёсат ва мафкура учун аниқ мақсадни мўлжаллаб қилинган. Лекин шу баҳона билан чинакам Лениндан юз ўгириш — жамият ва давлат илдизига болта уриш, бизнинг ўрнимизга келадиган авлодларнинг ақл-идроки ва қалбини қашшоқлаштириш бўлур эди.

Ленинни ҳимоя қилиш — худога сажда қилиш эмас. Биз Ленинни ҳимоя қилар эканмиз, совет кишиларининг авлодлари яратган ҳамма нарсага муносиб баҳо берамиз, ҳозирги изланишларимизни, социалистик келажагимизни ҳимоя қиламиз.

Жўшқин, зиддиятли, қаҳрамонона ва фожиали Ленин даври ўтиб кетди. У ўтмишга, бизнинг тарихимизга айланди. Афсоналар ва ёлғонлардан холи қилинган ана шу тарихни билиш керак. Бу тарих сабоқ бўларли ҳамда гражданларимизнинг ҳақиқий билим ва эътиқодига асосланган онгли, сиёсий ва маънавий маданиятини шакллантириш, ватанпарварлик ва байналмилаллик учун зарурдир.

Ленин ватанпарварлик тўғрисидаги баландпарвоз сўзларни ёқтирмас эди. У бизга ватанпарварлик ва байналмилалликни қўшиб олиб боришнинг мислсиз сиёсий ва ахлоқий намунасини қолдирди. У ҳар қандай миллий мағрурланиш ва шовинизм кўринишларининг ашаддий душмани эди. Талаб қилинганда эса великороссларнинг миллий ғурурининг ҳақиқий моҳияти тўғрисидаги машҳур сўзларини айтди (26-том, 118-123-бетлар).

Келиб чиқиши жиҳатидан дворян, тарбияси ва билими жиҳатидан зиёли Ленин халқчиллиги билан ҳайратга солар эди. Унинг учун меҳнаткашлар ҳар қандай нарсани ясаш мумкин бўлган бир бўлак лой эмас, юқоридан эҳсон кўрсатиладиган объект ҳам эмас. Лениннинг тушунишича, инқилоб ва социализм омманинг жонли ижодидир.

Бу ленинча асосий ғоядир. Унинг аҳамиятини биз айниқса тушунамиз ва ҳозир, қайта қуриш бутун жамиятни уйғотган пайтда, жамиятни ривожлантиришнинг янги қонуниятлари таркиб топаётган ва ҳаёт ҳар бири кўпинча янгича қарорлар қабул қилишни талаб этаётган, мураккаб муаммоларни келтириб чиқараётган пайтда ҳаётга жорий этишга интилмоқдамиз.

Шунга қарамай, гўё партия батафсил ўйлаб кўрилмаган режаларсиз қайта қуришга киришди, кейинги йилларда юз берадиган воқеаларни олдиндан кўра билмади, деган таъналарни эшитишга тўғри келмоқда. Бировлар бу ишни олдинроқ қилиш керак эди дейишса, бошқалар фалон ва фалон ишларни умуман қилмаслик керак эди ёки ундай эмас, бундай қилиш керак эди демоқдалар. Эскича ёндашувларни қўмсаш — янги турмушни схемаларга жойлаштириш, реалликни ҳисобга олмай, уларни халққа тиқиштириш ҳам бор.

Ахир буларнинг ҳаммаси нималарга олиб келгани бизга маълум. Схемалар кашф этилар, жамият устига қопланар, унга сиғмаган нарсалар эса ёт ва душманлик деб қирқиб ташланиши лозим эди. Ҳаводан, ҳаракатдан маҳрум этилган жамиятнинг бутун организми бўшашиб кетган эди. Ғоялар ҳам, ижтимоий руҳият ҳам, омманинг онги ҳам бузилган эди.

Биз қайта қуриш йўлига ўтиб, ана шу сабоқни яхши эсда тутишимиз ва одатдаги васвасага учмаслигимиз — кабинетларда ўтириб, бизни ҳамма нарсадан даволай оладиган ва жамиятга соғломликни қайтариб берадиган рецептларни ўйлаб чиқармаслигимиз керак. Биз тайёр рецептларга жуда ўрганиб қолганмиз.

Умуман ҳамма нарса олдиндан белгилаб қўйилган турмушни қўмсашни тушуниш мумкин: маъмуриятчилик-буйруқбозлик системаси узоқ йиллар ҳукмронлик қилганидан сўнг биз «кўрсатмалар касаллиги»дан ҳеч даволана олмаяпмиз, сийқа фикрлаш ва ҳамма ишни кўрсатмага мувофиқ қилиш одатидан қутула олмаяпмиз.

Социализм омманинг жонли ижодидир. Ана шу маълум таърифни ўйлаб кўрайлик. Омманинг ижоди шу қадар хилма-хил ва унинг қандай бўлишини олдиндан айтиб бўлмайдики, бу ижодни олдиндан қандайдир схемага жойлаштириб бўлмайди. «...Ўнларча миллион ижодкорларнинг ақл-идроки энг буюк ва гениал кароматдан ҳам беқиёс баланд нарсани вужудга келтира олади» (35-том, 312-бет).

Қайта қуриш ҳар бир кишига ўзини эркин ҳис этиш ва тарихда иштирок қилиш имконини беради. Унинг халос этувчи аҳамияти ана шунда, бутун мамлакат учун ниҳоят ўзининг қудратли имкониятини рўёбга чиқаришга буюк имконият ҳам ана шунда.

Режалар ва лойиҳалар зарур. Уларга Ленин нақадар катта аҳамият берганини исботлашга зарурат йўқ. Лекин у режалар ва лойиҳалар реал жараёнларни ва омманинг ҳаракатларини назарий жиҳатдан идроклаш натижаси бўлсагина, фақат шу ҳолда улар ҳаётий, самарали бўлади, деб ҳисоблардди.

У партияни ўз режалари ва программаларини халқнинг орзулари ва кайфиятлари билан ҳамиша қиёслаб боришга даъват этарди, акс ҳолда ҳар қандай сиёсат, назарий жиҳатдан тўғридек кўринган сиёсат ҳам беҳуда бўлиб чиқиши мумкин. Зотан у «...маслаҳатлар миллионларча кишиларнинг ўз турмуш тажрибаларига мос келмаса, улар партияларнинг маслаҳатига ҳеч вақт қулоқ солмайдилар» (32-том, 201-бет) деб огоҳлантирган эди.

Шунинг учун ҳам марксизм Ленин учун ҳеч қачон ақида бўлмаган. У эндигина иш бошлаган кезларда қуйидагиларни ёзган эди: гап классиклар чиқарган «илгариги хулосаларни ёдаки такрорлай беришда» эмас, балки «янги сиёсий аҳволни таҳлил қилиш учун марксистча текшириш усулларидан фойдаланишдадир» (7-том, 272-бет). Ленин тарихий тараққиётнинг бурилиш лаҳзаларида амалга оширган жуда катта бурилишларни идрок этиб олишнинг калити худди ана шундадир.

Бундай бурилишларнинг ҳар бири осонлик билан рўёбга чиққани йўқ. Ўзи билан ўзи курашибгина қолмай, сиёсий душманлар билан курашибгина қолмай, Ленинга гоҳо «принципларни унутди», ҳатто «марксизмдан чекинди» деб таъна қилаётган партиядош ўртоқлар томонидан бўлаётган жуда кучли тазйиқни ҳам ҳис этишга тўғри келди. Уларга жавоб бериб, Ленин бундай деб ёзган эди: агар тарих одими кутганимиздан кўра бошқачароқ, оригиналроқ, ўзига хосроқ, ранг-барангроқ таркиб топган бўлса, «янги, жонли воқеликнинг хусусиятини **ўрганиш** ўрнига, **ёдлаб олинган** формулани бемаънилик билан такрорлайвериб, партиямизнинг тарихида бир неча марталаб қайғули роль ўйнаган «эски большевиклар»га ўхшаб кетиш керак эмас (31-том, 151-бет). Бундай кишиларни «революциядан олдинги «большевистик» осор-атиқалар архивига («эски большевиклар» архивига дейиш мумкин) топшириш керак». (Ўша том, 151—152-бетлар).

Революциядаги ўзига бино қўйган нозик-ниҳолларга истеҳзо билан ҳамла қилиб, Ленин қуйидагича огоҳлантирган эди: «бундай кишиларнинг сўзларини жиддий сўз деб биладиган революция тамомила ҳалок бўлиб кетар эди (ва бу тамомила қилмишига яраша бўлар эди ҳам), дейиш керак» (36-том, 340-бет).

Мен бу ўринда ўз нутқимнинг шу қисмида биз учун ниҳоятда долзарб бўлган мавзудаги Ленин мулоҳазаларининг ўзига хослигини ҳис этиш мумкин бўлиши учун атайлаб кўп кўчирмаларни тилга оляпман.

Ленинга туб бурилишларда ҳатто ўз ҳамкасблари билан тўқнашишга ҳам, кўпчиликнинг фикрига қарши қатъият билан чиқишга ҳам тўғри келган эди. Брест сулҳи бунинг ёрқин мисолидир. Янги иқтисодий сиёсатга ўтишда ҳам худди шунга ўхшаш ўткир вазият вужудга келган эди. Ўша йиллардаги воқеаларнинг қатнашчиси бўлган киши партия раҳбариятидаги мажлислардан бирини таърифлаб қуйидагиларни ёзган эди: аввалига Лениннинг фикрига, ҳойнаҳой Красин билан Цюрупагина қўшилишган эди. Бошқа барча кишилар ё сукут сақлашар ёки ўжарлик қилишарди. Ленин қуйидагича жавоб берган эди (айнан келтираман): «кўзингизга тикилиб қарасам, сиз ҳаммангиз, гўё менинг фикримга қўшилгандек туюласиз ва ҳа, деб турасиз, ўгирилганимда эса, йўқ дейсиз. Сиз мен билан бекинмачоқ ўйнаяпсиз. Ҳамонки шундай экан, мен ҳам сиз билан парламентларда расм бўлган ўйинни бошламоқчиман. Парламентларда ҳукумат бошлиғига ишончсизлик билдирилганида, у истеъфога чиқади. Брест сулҳи тузилаётганида сиз менга ишончсизлик билдирган эдингиз, ҳолбуки эндиликда ҳатто нодонлар ҳам менинг сиёсатим тўғри бўлганлигини тушуниб турибдилар. Эндиликда сиз яна бир карра янги иқтисодий сиёсат тўғрисидаги масала хусусида менга ишончсизлик билдирмоқдасиз. Мен бундан парламентларда қабул қилинган хулосаларга келаман ва икки олий идора — Бутуниттифоқ Марказий ижроия комитети ва пленумга истеъфога чиқаётганимни айтаман...»

Пировардида Лениннинг фикри ва ҳаёт мантиқи устун чиқди: янги иқтисодий сиёсат партиянинг сиёсатига айланди.

Лениннинг назарияга меҳри нечоғлик тушган бўлмасин, ҳаёт нуқтаи-назарнинг ўзгаришини талаб қилганида, ҳар қандай фаразларни ва муқаддасдек кўринган ақидалар билан ҳисоблашмай, унинг ибораси билан айтганимизда, марксизмнинг «жони бўлган» конкрет вазиятнинг конкрет таҳлилини дастур, деб билар эди. (41-том, 149-бет).

Ленин сабоқлари ҳақида мулоҳаза юритар эканмиз, қуйидагиларни ёдда тутиш лозим бўлади: у шафқатсиз, зўравонлик қон-қонига сингиб кетган даврда яшади, бу даврда революционерлар, ҳатто улар орасидаги энг катта инсонпарварларга ҳам, бир ишчи большевикнинг ифодали ибораси билан айтганимизда, «қалбни қанотидан ушлаб туришига» тўғри келган эди.

Ҳозир кўпинча, умуман Октябрь инқилобининг ўзи зарурмиди, деган гапларни эшитишга тўғри келмоқда. Россия февраль инқилоби билан «қаноат қилса» яхшироқ бўлмасмиди? Ўтмишга нисбатан бемаънигарчилик бўлган ана шундай мулоҳазалар, одатда, ғоявий-сиёсий курашда сафсатабозлик мақсадини кўзлайди. Буларнинг таъзирини берадиган нарса фактлардир.

Шубҳасиз, февраль инқилоби — Ватанимиз тарихидаги энг йирик воқеадир. Аммо шуниси ҳам борки, буржуа-меньшевиклар ҳукумати Россия революциясининг тинчлик, нон ва ер тўғрисидаги бош масалаларни ҳал этмади. Мамлакат умуммиллий ҳалокат чоҳига яқинлашиб қолган эди. Ленин, кейинчалик большевиклар атайлаб «мамлакатни қон қақшатишди», деган айбларни рад этиб бундай деган эди: «Агар сиз (яъни меньшевиклар ва эсерлар) чиндан ҳам социал реформа қила бошлаганингизда эди, дунёда революцияга қўшиладиган лоақал битта ҳам аҳмоқ топилармиди? Нима учун сиз шундай қилмадингиз ? (40-том, 206-207-бетлар).

Ленин гражданлар уруши чиқиб кетмаслиги учун ҳар жиҳатдан ҳаракат қилди. Корнилов исёнидан кейин кўп ўтмасдан большевиклар бошқа социалистик партияларга муроса йўлини таклиф этдилар: большевиклар ҳукуматда иштирок этишни даъво қилмайдилар ва «ҳокимият пролетариат ва камбағал деҳқонлар қўлига ўтсин, деган талабни дарҳол қўйишдан, бу талаб учун курашнинг революцион методларидан воз кечиш»лари (34-том, 158-бет) мумкин бўлур эди. Меньшевиклар билан эсерлар буржуазия партияларисиз «Советлар олдида бутунлай ва мутлақо масъулиятли бўладиган ҳукумат тузиш»лари (34-том, 158-159-бетлар) мумкин бўлур эди... бу эса... «революциянинг тинч йўл билан олға босишини, Советлар ичидаги партиялар курашининг **«тинч йўл билан бартараф бўлишини»** (34-том, 159-бет) таъминлаган бўлур эди.

Буларнинг ҳаммасини ҳозир эслатиб қўйиш лозим бўлади, чунки шу кунларда баъзилар бехабар бўлганликлари оқибатида, бошқалар эса атайлаб воқеалар силсиласидан айрим лавҳаларни, фактларни, ҳужжатларни юлиб олиб, Ленин зўравонликка мойил эди, деб даъво қилмоқдалар. Ленин ҳамиша имкони борича сиёсий қарорлардан фойдаланишга ҳаракат қилди. Ҳатто бутун бир ленинча «муросалар назарияси» ҳақида ҳам гапиришар эди. «Мақсадимизда кишиларга зўравонлик қилиш нияти» йўқ (30-том, 146-бет). Бу — Лениннинг сўзларидир. Кимки ҳақиқатан ҳам Ленинни уқиб олишни истаса, худди ана шунга синчков назар солиши лозим.

Келтирилган мисол тарихдаги чинакам фактларга мурожаатгина эмас, чинакам Ленинни англашни қадрлашгина эмас. Биз учун бу ҳозир бошқа жиҳатдан ҳам жуда муҳим.

Мамлакатда инқилобий қўзғалиш юз бермоқда, мамлакат яна ўз тарихида адолат ва фаровонликни излаб, баланд довон орқали ўтмоқда. КПСС таклиф қилган ва халқнинг кўпчилигини руҳлантириб юборган қайта қуриш сиёсати объектив тарзда жамият олдида пайдо бўлган инқилобий вазифаларга ўхшашдир. Ана шу сиёсатни амалга ошириш усуллари мамлакатдаги туб ўзгаришлар жараёнини халқнинг аҳиллиги ва жипслашуви асосида демократия жараёни доирасида ушлаб туришга, зўравонлик, қурбонлар бўладиган, қон тўкиладиган гражданлик бошбошдоқлигига ва миллатлараро можароларга йўл қўймасликка қаратилган. Шунга қарамай, баъзи жойларда воқеалар ана шу доирадан четга чиқиб кетмоқда. Афсуски, биз бунинг оғир оқибатларига дуч келдик.

Ана шундай вазиятда мен савол бераман: ҳамма вақт гражданлар уруши шарпаси тўғрисида гапириб, аслида одамларни бундай уруш тўғрисидаги фикрга кўниктираётган кишилар, жамиятда ва миллатлар ўртасида муҳолифликни авж олдираётган кишилар, бошқаларга нисбатан сабр-тоқатли бўлмасликни, нафрат уруғини сочаётган, ўнгда ҳам, сўлда ҳам «душманлар образи»ни вужудга келтираётган кишилар бу ишлар қаёққа олиб боришини тушунадиларми? Ёки онгли равишда бошбошдоқликни, ишга путур етишини хоҳлайдиларми?

Ақл-идрок мантиқига мувофиқ ҳаракат қилиш зарур: ҳокимият турмушнинг барча соҳаларида ислоҳотни олға силжитиши, жамиятни жипслаштириш учун шароит яратиши, қонунни қатъий ҳимоя қилиш лозим. Ғаразли мақсадда осон йўл билан обрў топишга уриниш, демократия ва ошкораликни суиистеъмол қилиш одамларни бузғунчилик, вайрон қилиш ҳаракатларига бошлайди.

Бундай ҳаракатлар нимага олиб бориши мумкин? Бизнинг мамлакатимиз каби мамлакатда сиёсат билан шуғулланиш учун ўз тарихини яхши билиш лозим ўртоқлар! Социализм тўғрисидаги ҳозирги мунозараларда, унинг янги қиёфасини излашда биз Лениннинг социализмга қарашлари эволюциясига мурожаат қилиб, кўп нарсани яхшироқ тушуниб олишимиз мумкин.

Ленин келажак тўғрисидаги турли фантазиялар, уни қандайдир муайян шаклда тасаввур этишга уриниш хусусида Марксдан катта эҳтиёткорликни ва масъулиятни ўрганди. Ишчилар ҳаракатида эса тазйиқ мунтазам сезилиб турарди: конкрет мақсадларни берингиз, биз ўзимиз курашаётган жамият қиёфаси қандайлигини айтиб берингиз, дейишлар эди. Социализм тўғрисида омма томонидан кутилаётган, кўп жиҳатдан мавҳум-назарий тасаввурга тан беришни Лениннинг Октябрь арафасида ёзилган «Давлат ва революция» деб аталган ажойиб асарида сезиш мумкинлигини очиқ айтамиз. Лекин 1918 йил баҳорида Ленин инқилобнинг муайян амалий тажрибасига эга бўлиб, унинг муҳим сабоқларини ҳисобга олиши мумкин бўлган пайтда «Совет ҳокимиятининг навбатдаги вазифалари» асарида у социализм тўғрисида янгича мулоҳаза юрита бошлайди.

Янги иқтисодий сиёсатга ўтиш чоғида Ленин 1918 йил март—май ойларида ёзилган ана шу китобча ва мақолани эслаганлиги ва уни бир неча бор тилга олганлиги бежиз эмас. Ўша вақтдаёқ сўл коммунистлар билан баҳсларда иқтисодий қурилишнинг «ислоҳотчилик», «аста-секинчилик» усулларини социализмга ўтишнинг шаклларини излаш зарурлигини ҳимоя қилганлигини таъкидлаган эди (43-том, 230-247-бетлар; 44-том, 225, 256, 257-бетлар; 44-том, 179, 252, 256-бетлар). Бу факт Лениннинг реализмини — унинг сиёсатчи ва назариячи сифатидаги асосий фазилатини яна бир бор тасдиқлайди. У «доктриналарни» тиқиштириш орқали «социализмни жорий этиш» тўғрисида эмас, ҳаётни изга солиш, инқилоб вужудга келтирган мутлақо янги шароитда мамлакатни бошқариш тўғрисида ўйлаган эди, халқнинг энг муҳим манфаатлари тўғрисида ўйлаган эди.

Гражданлар уруши унинг янги жамият қуришнинг энг мақсадга мувофиқ йўлларини излашини тўхтатиб қўйди, воқеаларнинг бориши эса тезкорлик билан коммунизмга кириш умидларини улоқтириб ташлади.

Лениннинг социализм тўғрисидаги фикрларининг асосий бойлиги, унинг социалистик ғояни ишлаб чиқишга қўшган асосий ҳиссаси унинг янги иқтисодий сиёсат билан боғлиқ сиёсат ҳақидаги асарларида ва, албатта, «васият»да баён қилинган. Айни шу ерда социализм назарияси устида Ленин олиб борган ишларнинг янги босқичи бошланади.

У тўпланган тажрибани, жамиятдаги реал ҳолатни ва кайфиятни таҳлил қилиб, қандай йўналишда фикр юритганлигини билиб олиш учун ақлни яна кўп ишлатиш талаб қилинса керак. Унинг мулоҳазалари ва хулосалари мантиқини ғоят тарихий аниқликда тиклашимиз лозим бўлади.

Маълумки, кейинчалик Ленин «бевосита коммунистик ишлаб чиқариш ва тақсимлашга ўтишга» интилишни хато деб атаган эди (44-том, 174, 180-181-бетлар). Лекин шундай савол туғилади: бу гаплар 1918—1920 йилларда ўтказилган сиёсатга нисбатан айтилган эдику? Аммо Лениннинг ўзи кўп марта айтганидек, бу сиёсатни энг аввало шафқатсиз гражданлар уруши ва чет эл интервенцияси, вайронагарчилик, очлик, ижтимоий алоқаларнинг тўла барбод бўлиши хавфи вазияти тақозо этган эди. Ёки гап бошқа каттароқ нарса ҳақида борганмиди? Чамаси, у капитализмдан социализмга ўтишнинг бутун концепцияси тўғрисида, Маркслан кейин бу концепция қандай таркиб топганлиги ҳақида ўйлаган эди.

Ленин бу соҳада жуда катта иш қилди, бироқ Россияда янги жамиятга ўтишнинг яхлит концепциясини ишлаб чиқишга улгурмади. Лекин яна бир бор чуқурроқ ўйлаб кўрадиган вақт келди — ўша вақтдаги партия ва жамиятдаги сиёсий кураш жиҳатидан қараганда янги иқтисодий сиёсат унинг учун фақат нафасни ростлаб олиш учун тактика эдими ёки бу жаҳон цивилизацияси тақдирида Октябрь ва янги Россиянинг ўрнини қайта идрок этишга ёндашувмиди, «жаҳон инқилоби» ғалаба қилишига умид ўзини оқламагандан сўнг социалистик ғояни янги мазмун билан тўлдиришмиди?

Ленин ҳаётининг сўнгги йилларида қилган ишларига, унинг ёзганларига, нималарни танқид қилгани, нималарга қарши чиққани ва нималарни ҳимоя қилганига янгича қарайдиган бўлсак, буларнинг ҳаммасида энг асосий жиҳатларни ажратиб олишга уриниладиган бўлса, чамаси шундай таърифлаш керак: булар социализмни ҳамда шафқатсизлик ва нафрат билан тарқоқ ҳолга келиб қолган одамларни бирлаштиришни янгича тушуниб етишни, уларни бунёдкорлик ишига ёки ҳозир бизнинг иборамиз билан айтганда, ана шу ишда қатнашишга тайёр бўлган барча одамларни жипслаштиришни, Россиянинг ижтимоий адолат ва меҳнат аҳлининг бахт-саодати сари интилишида унинг маданий ривожланишига кўмаклашишга жалб этишни янгича излашдир.

Барча деҳқонлар билан «тўғри муносабатда бўлиш» улар билан бирга ҳаракат қилиш ғояси шундан келиб чиқади. Зиёлиларни ва мутахассисларни, умуман халқ танлаб олган йўлга қўшилишга тайёр турган барча кишиларни янги ҳокимият томонига жалб этишга интилиш шундан келиб чиқади. Жаҳон цивилизациясининг барча ютуқларини сўзсиз ўзлаштириш ғояси, сиёсий кураш оғирлиги марказини синфлар ўртасидаги муносабатларни ҳам, иқтисодиётни ҳам, ўз маданиятини ҳам қамраб оладиган кенг маънодаги, режали олиб бориладиган «маданий» ишга ўтказиш ғояси ҳам шундан келиб чиқади. Иқтисодий тараққиётнинг бозор, савдо, молия, капитал, шу жумладан концепциялар орқали чет эл капитали каби воситаларини эгаллашга қатъий талаб шундан келиб чиқади. Халқаро ишчилар ҳаракатидаги Октябрь инқилобини қабул қилмаганлар билан битимга эришишга уриниш шундан келиб чиқади. Тинч-тотув яшашни, Ғарбнинг буржуазия лагеридаги «жаҳон партияси» билан «ёнма-ён яшаш»ни кўзлаш ана шундан келиб чиқади.

Аслини олганда гап Октябрь инқилобидан теранлиги жиҳатидан кам бўлмаган ва шуниси айниқса муҳимки **— тинч йўл билан, жамиятнинг аста-секин социалистик асосларда ўзини ислоҳ қилиши истиқболини очиб берадиган** инқилоб ичидаги инқилоб тўғрисида борарди.

Ленин 1921 йилда ўртага қўйган ва фақат мамлакат тараққиёти истиқболи билан эмас, шу билан бирга жаҳон сиёсати билан ҳам бевосита боғлаган «граждан тинчлиги» ғоясини айни шундай талқин этиш мумкин (44-том, 88, 90-бетлар).

Афсуски, Ленинга тинч шароитда янги жамият қурувчиси сифатида жуда қисқа муддат берилган экан. Сафдошлари унинг социализмга қарашидаги туб ўзгаришларни чинакамига тушуниб етмадилар ва баҳолай олмадилар. Унинг сўнгги баъзи маслаҳатлари (уларни амалга ошириш мамлакатнинг шундан кейинги бутун тараққиётига ва социализм тақдирининг ўзига ҳам ҳал қилувчи даражада таъсир этиши мумкин эди) эса бутунлай эътиборга олинмади. Бу бузилишларга ва кўп фожиаларга олиб келди.

Ленин ўз ҳаётининг охирида пайқаган ва кўрган вазифаларни ҳеч ким бизнинг давримизга, қайта қуришга олиб ўтмоқчи эмас, унинг ғояларини биз учун бевосита кўрсатма демоқчи эмас, албатта. Лекин миқёслари, характери, тафаккур усули жиҳатидан булар ўхшаш вазифалардир.

Бундай қиёслашни асосли қиладиган энг умумий принципиал жиҳати шундан иборатки, ҳозир ўша вақтдаги каби гап, яна такрорлайман, инқилоб ичидаги инқилоб тўғрисида, янги жамият томон ҳаракат қилишнинг реалистик йўли тўғрисида, танлаб олинган социалистик йўлни амалга ошириш энг самарали шакллари тўғрисида бормоқда.

Айни шу сабабли биз қайта қуришни режалаштириб ва уни бошлар эканмиз, аввало Лениннинг сўнгги асарларига мурожаат қилдик. Бу асарлар биз қийин бўлса ҳам, тўғри йўлга ўтаётганлигимизга ишончимизни мустаҳкамлади. Қайта қуришнинг реал сиёсатини эса бизнинг конкрет шарт-шароитларимиз белгилаб берди, албатта. Шунга қарамай, гап ўтиш даври тўғрисида, янги жамият ҳақида бораётган экан, биз учун принцип жиҳатидан эмас, ўзгартириш ишларининг асосий йўналишлари жиҳатидан ҳам Ленин даврига ўхшатиш ўринлидир. Ўшанда бўлгани каби ҳозир ҳам янги иқтисодиёт зарур, сиёсий системани қайта ташкил этиш зарур, чинакам федерал давлат зарур, деган масала кундаланг бўлди.

Ҳозир партиямиз ана шу муаммолар устида ишламоқда. Олий Совет, Президент, ҳукумат шу муаммоларни ҳал қилиш билан банд. Самарали иқтисодий сиёсатни ва тўлақонли бозорни ишлаб чиқиш — Ер тўғрисидаги Қонун асосида ер ижарага ҳуқуқи ўтказиш, деҳқонларга ерга қайтариш, уни тўла ҳуқуқли хўжайинга айлантириш билан бирга асосий вазифа бўлиб турибди. Одамларнинг эҳтиёжларини қондириш, турмушини яхшилашда бурилишни таъминлай оламизми — бу ана шу вазифаларни қанчалик қатъий ва изчиллик билан ҳал қилишимизга боғлиқ. Худди шу мақсадда Президент ҳокимияти иқтисодий ислоҳотни кучайтириш билан яқиндан шуғулланмоқда. Бутун тараққиётимизнинг туб масаласи шу билан боғлиқ. Гап базисда, бинобарин устқурмада, жамиятнинг барча муассасаларида ҳам асосли ўзгартишлар қилиш концепцияси тўғрисида бормоқда.

Кўзда тутилаётган ўзгартишларнинг йўналиши қандай, у танлаб олинган йўлга, қайта қуришнинг стратегик йўл-йўриқларига, инсонпарвар, демократик социализм сари ҳаракатимизга мос бўлиб тушадими?

Мен шундай жавоб қиламан. Ҳа. Мос келади. Мулкчиликнинг ислоҳ қилинган муносабатларига асосланган бозор, хўжалик юритишнинг янги шакллари социализмга қарама-қарши келмайди. Чунки социализм — эркинлик, халқнинг жўшқин ижоди, ижтимоий адолат ва ҳимояланиш, халқ фаровонлигидир. Бу билан биз социалистик жамият тўғрисидаги кўп тасаввурларимизни тубдан ўзгартирамиз, социализм моҳиятини тушуниб етишимизга олға томон ҳаракат қиламиз. Бу эса ўз навбатида амалий ишимизни енгиллаштиради.

Биз тўғри йўлни танлаяпмиз. Қайта қуришнинг ўзи доирасида бизнинг нуқтаи назаримизнинг туб ўзгариши ана шундай. Бу ночорликдан амалга оширилаётган тадбирлар эмас, балки социализмнинг янги иқтисодиёти сари изчил қадам қўйишнинг пухта ўйланган программасидир.

Ҳаммамиз ҳис этганимиздек, сиёсий ислоҳотда ҳам жуда катта янгиликлар бор. Республика ва маҳаллий Советларга қайта қуриш асосида дастлабки сайловлар бўлиб ўтди. Сайловлар сиёсий ислоҳотни Совет давлатининг ҳамма жойига етказди. Совет ҳокимияти органларида янги одамлар пайдо бўлди, янги депутатлар корпуси вужудга келмоқда. Бу корпус ўз сайловчилари билан бевосита, жонли мулоқотда қайта қуриш вазифаларини ҳал қилишга тўғри келади.

Бу соҳада ҳам биз тўғри йўлдан боряпмиз. Лекин вазиятни соддалаштириш мумкин эмас. Кўпгина Советларда раҳбарликка сиёсатда тажриба орттирмаган, бу муаммоларнинг барчасини ўзларига ишониб топширилган территорияда юз берадиган ҳамма нарса учун реал масъулият қандайлигини ҳали яхши билмайдиган одамлар келишди. Бунинг устига, кўпгина белгиларига қараганда, сайловлар ва митинглар кампанияси энди орқада қолганлигини янги Советлардаги одамларнинг ҳаммаси ҳам ҳали тушуниб олгани йўқ. Одамлар қарорлар ва аниқ-равшан ишларни кутишмоқда. Қийин ишларни амалга оширишимиз, Ленин сўзлари билан айтганда, «меҳнаткаш омманинг худди соҳилдан ошиб-тошиб, ҳайқириб ётган кўклам тошқини сингари жўш уриб турган митингчилик демократизмини иш вақтида **темирдек маҳкам** интизомга риоя қилиш... билан бирга қўшиб олиб боришимиз» керак бўлади (36-том, 230-бет).

Маҳаллий ўзини ўзи бошқариш тўғрисидаги Қонун Советларга мустақил, чинакам давлат фаолияти учун моддий базани яратиб беради.

Советлар одамлар ишонадиган ва ўз манфаатларини ҳимоя қилишда, ўз ҳуқуқларини ҳимоя қилишда, тўпланиб қолган муаммоларни ҳал этишда таянишлари мумкин бўлган чинакам нуфузли ва қобилиятли кучга айланмоғи лозим.

Улар ўз мустақиллигини қарор топдирар эканлар, шу билан бирга ўзларини мамлакатда олий ҳокимиятгача етиб борадиган ягона системанинг бир бўғини деб ҳис этишлари, ҳамиша ёрдам ва эътиборга умид қилишлари мумкинлигини ҳис этишлари муҳимдир.

Хуллас, янги шароитда биз халққа хизмат қилишда энг демократик ва энг самарали ҳокимият — Совет ҳокимиятининг чинакам ленинча руҳини қайта тиклашимиз лозим.

Мамлакатимизда янги жамиятнинг учинчи ҳал қилувчи жиҳати — кўп миллатли давлатнинг федератив тузилишидир. Лениннинг тажрибасида, жумладан, унинг Россия инқилоби учун ғоят муҳим ҳисобланган ана шу масалага қарашларининг эволюциясида сабоқ бўларли жиҳатлар кўп.

Ленин жаҳон урушигача кўпчилик марксистлар каби капитализм вужудга келтирган бирлаштирувчи тенденцияга иқтисодий жиҳатдан илғор тенденция деб қараб, федерацияга ва маҳаллийлаштиришга салбий муносабатда бўлган эди (24-том, 165-бет). Бунда у марказлаштирилган давлатда қолишни истамаганларнинг ажралиб чиқиш ҳуқуқини ҳамиша қатъий ёқлаб келган.

Бироқ уруш вақтида авж олган миллий ҳаракатлар муносабати билан ва айниқса, Россияда бошланган инқилоб муносабати билан Ленин ўз нуқтаи назарини тубдан ўзгартиради.

Миллий қурилишга нуқтаи назардаги бу ўзгаришни ҳам Брест сулҳи ва янги иқтисодий сиёсат билан бир қаторда **Лениннинг буюк башоратлари** қаторига қўшиш керак деб ўйлайман. Маълумки, унинг шу масала хусусида ҳам сўнгги кунларгача фақат душманлар билан эмас, балки партиядаги сафдошлари билан ҳам ўткир кураш олиб боришига тўғри келди.

Октябрнинг ғалабаси ўз тақдирини ўзи белгилаш масаласини амалий масала қилиб қўйди. Миллатлар ва элатларнинг биргаликда яшашини йўлга қўймай туриб, Россияда янги жамият қуришни тасаввур этиб бўлмасди. Лекин буюк чор давлатига қарши қаратилган улуғ халоскорлик инқилоби билан бир вақтда табиийки кучли марказдан қочиш тенденцияси содир бўлди. Империянинг харобаларида ўз тақдирини ўзи белгилашга интилиш ғоят хилма-хил шаклларни келтириб чиқарди. Соф миллий белги асосидаги тузилмалар вужудга келди. Миллий хусусиятга эга бўлган область территориал автономиялари пайдо бўлди. Россия ва Украина губернияларида соф иқтисодий манфаатлар негизида катта автономиялар вужудга келди. Уларнинг кўплари узоқ яшамади, лекин хилма-хилликнинг ўзи чинакам халқ революцияси учун хосдир.

Ажралиб чиқишга қадар ўз тақдирини ўзи белгилаш ҳуқуқини сўзсиз тан олган ҳолда мутлақо ихтиёрийликка асосланган федерация орқали мамлакат бирлигини сақлаб қолиш (Ленин ҳамиша бундай бирликни афзал кўрар эди) мумкинлиги Ленин учун равшан эди.

Ленин Россия федерацияси билан Иттифоқ федерацияси ўртасидаги тафовутни кўра олмаган ва умуман мустақиллик ва миллий давлат тўғрисидаги гапларнинг ҳаммаси тактик йўл ёки, Сталин айтганидек, «баъзи бировлар жиддий деб ҳисоблаётган» (қаранг: «Известия ЦК КПСС», 1989, № 9) сиёсий «ўйин» деб ифодалаган Сталин ва унинг тарафдорларига қарши чинакам жанг қилишига тўғри келди.

Ленин миллий тузилмалар ўртасидаги ўзаро алоқаларнинг даражаси турлича бўлган, иттифоққа бирлашишга тайёр турган турли тусдаги федерациялар бўлиши мумкин, деб ҳисобларди. Миллатларнинг бундай иттифоқи, деб ёзган эди у, ҳеч кимнинг мустақиллигини камситмаган балки «яна бир **янги қават, тенг ҳуқуқли** республикалар федерациясини» (45-том, 242-бет) тузган бўлур эди. У ҳатто миллатлараро алоқанинг янги маданиятини бошлаб берадиган «батафсил кодекс» тузишни ҳам талаб қилди. Бунинг устига ана шу кодексни, унинг фикрича, марказий аппаратдаги амалдорлар эмас (маълумки, Ленинг уларда буюк давлатчилик иззат-нафси бор деб қаттиқ шубҳа қиларди), балки «ерли миллат»ларнинг ўзлари тузишлари лозим эди (45-том, 400, 405-бетлар).

Бу ғояларнинг анча қисми амалга ошмай қолди ёки фақат расмият учунгина тан олинди. Кўп миллатли мамлакатга унитар давлат йўли тиқиштирилди.

Албатта, мамлакат бундай шароитда эътиборга лойиқ натижаларга, шу жумладан кўп халқларнинг миллий турмушида эътиборга лойиқ натижаларга эришди. Ҳозирги режаларимизда биз ана шу ютуқларга таянишимиз мумкин. Лекин миллий тараққиёт қонунларини менсимаслик муаммоларни зимдан тўплайверди, бу муаммолар пировард натижада тарихнинг янги кескин бурилишида юзага чиқиб қолди. Ҳозир мамлакатда жуда қийин изланиш бормоқда. Сўнгги вақтда кўп нарсани ўйлаб кўришга муваффақ бўлинди. Партия ҳозирги шароитда миллий сиёсат дастурини таклиф қилди. Халқ депутатлари Съезди, Олий Совет тил, иқтисодий мустақиллик тўғрисидаги қонунлар каби ҳаётий муҳим қарорлар қабул қилишга яқин келдилар. СССРдан чиқиш тартиби тўғрисида Қонун қабул қилинди. Иттифоқ шартномаси янгиланмоқда. Балки ҳозирги пайт совет федерациясининг тақдири билан боғлиқ бўлган қонунларни қабул қилишнинг энг масъулиятли босқичидир.

Лениннинг федерация, унинг турлари, ўзаро алоқалари даражаси тўғрисидаги ғояси ҳозирги изланишларимизда калитдир. Ишончимиз комилки, биз пировард натижада миллатлараро муносабатларни уйғунлаштира оламиз. Ажрамачилик, экстремистлик ҳаракатлари (бундай ҳаракатларга биз Болтиқбўйида, Кавказортида, СССРнинг бошқа бир қанча регионларида дуч келдик) эмас, балки фақат қонун доирасидаги осойишта, оқилона ишгина бизни барча миллатларнинг туб манфаатларини қаноатлантирадиган мақсадга олиб боради, улуғ кўпмиллатли ҳамдўстлигимизга янги куч бағишлайди.

Ўртоқлар! Биз қайта қуриш орқали бораётган янги жамиятда янгиланган, **ислоҳ қилинган Коммунистик партия** иш олиб бориши лозим.

(Давоми учинчи бетда).

ЛЕНИН ҲАҚИДА СЎЗ

(Давоми. Боши биринчи ва иккинчи бетларда).

Биз КПСС XXVIII съезди арафасида турибмиз. Тарихнинг ўзи партия тўғрисидаги масалада ҳам аҳамияти жиҳатидан Ленин раҳбарлигида тузилган «янги типдаги» партияга қиёсан бурилиш зарурлигини тақозо этмоқда. Ҳозир коммунистлар ва бутун жамият қизғин ва танқидий муҳокама қилаётган КПСС Марказий Комитетининг Ҳаракат дастури, Устав лойиҳаси Коммунистик партия тараққиётида принцип жиҳатидан янги босқични бошлаб берди.

Масалани бу тарзда қўйиш билан ленинча партия анъаналари ўртасида қандай боғлиқлик бор? Аввало — партия тараққиётининг мамлакатдаги ва дунёдаги объектив вазиятга қараб ўзгаришидир. Биз фақат партия бирлиги тўғрисидаги резолюция муносабати билан эсга оладиган РКП(б) Х съездида «Партия қурилиши масалалари хусусида» бошқа резолюция ҳам қабул қилинган эди. Унда «партия ташкилотининг мутлақо тўғри, революцион жараённинг ҳамма босқичлари учун ярайдиган формаси ва, шунингдек унинг мутлақо тўғри иш методлари»нинг бўлиши рад этилган, аксинча, у ерда «ташкилот формаси ва иш методлари муайян тарихий вазиятнинг хусусиятларига ва бу вазиятдан бевосита келиб чиқадиган вазифаларга қараб...» белгиланиши ҳақида гап боради (КПСС съездлари, конференциялари ва Марказий Комитет Пленумларининг резолюция ва қарорлари, Тошкент, «Ўзбекистон» нашриёти, 1981, 2-том, 211-бет).

Гражданлар урушидан кейин тинч давр бошланиши билан партиянинг янги ҳолатга ўтиши, айниқса оғриқли кечди. Буни ҳам тушунса бўлади, чунки партия эндиликда давлат ҳокимиятига, бунинг устига пролетариат диктатурасига асосланган давлат ҳокимиятига қўшилиб кетган эди. Даврнинг хавфлилиги ўткир сезилиб турарди, резолюцияда айтилганидек, партияда «марказлаштириш бу ташкилотнинг бюрократлашишига ва оммадан узилиб қолишига йўл очиб берган эди» (КПСС съездлари, конференциялари ва Марказий Комитет Пленумларининг резолюция ва қарорлари, 2-том, 214-бет); Гражданлар уруши чоғида якка ўзи ҳукмронлик қилган партия комиссарчасига ҳаммага буйруқ беришга ўрганиб қолди; зарурий имтиёзлар ҳар хил суиистеъмоллар учун замин бўлиб қолар эди; шу кезда «партия маънавий ҳаёти»нинг заифлашиши бошланди. Ҳуллас, буларнинг ҳаммаси «партиянинг ички кризисига сабаб бўлди». Буларнинг ҳаммаси резолюциядан олинган сўзлардир (Ўша тўплам, 2-том, 214-бет).

Съезд партия ички демократиясини кенг кўламда ривожлантиришни мушкул аҳволдан қутулиш йўли, деб билди. Ленининг сўнгги асарларидан биз шуни биламизки, у партия оммасини, партия қуйи ташкилотларини жалб этиб, партияга мамлакатдаги янги вазиятга мос келадиган янги қиёфа бахш этиш, ҳалокатли тенденцияларни тўхтатиш усулини зўр бериб қидирди.

Аммо, афсуски, унинг ўзи ана шу режаларни амалга оширишда иштирок этолмади. 20-йилларда партияда зарур ўзгартишлар қилиш керак бўлиб қолганида бу ишни амалга оширишни Сталин ўз қўлига олди. Бу эса партияга ҳам, жамиятга ҳам, социализмга ҳам кулфат келтирди. Қисқа муддат ичида партия аслида буйруқбозлик-маъмуриятчилик системасининг таркибий қисми ва қуролига айландики, бунинг оғир оқибатлари ҳозир ҳам сезилиб турибди.

Бундан чиқариладиган хулоса шуки, ҳозир партия ички ҳаётида ленинча нормаларни шунчаки тиклаш билан кифояланиб бўлмайди. Бутун мамлакат ҳаётини қайта қуриш беқиёс кенг кўламли вазифани ўртага қўйди.

Жамиятга ошкоралик, ҳуқуқий давлат, сиёсий фикрнинг хилма-хиллиги шароитида фақатгина демократик методлар билан иш кўрадиган, социалистик йўлни танлаб олган авангард партия зарур. Партия ана шу янги шароитларда ишлаш қобилиятига эга бўлибгина инсонпарвар, демократик социализм сари илгарилаб бораверишда барча ижтимоий қатламларни ва турли миллатларни жипслаштириб, халқнинг кўпчилигини ўзига эргаштириши мумкин.

Оммани ўзи ҳақлигига ишонтириш бобида КПСС улуғ анъаналарга эга. 1917 йилда ана шу партия бир неча ой деганда халқнинг жуда кенг оммаси меҳри ва мададига сазовор бўлди. Халқ большевиклар изидан борганлигини Ленин изоҳлаб берганидек, «Большевиклар моҳирлик билан агитация қилганлари учун халқ уларга эргашгани йўқ... Гап шундаки, большевикларнинг агитацияси тўғри агитация эди». (40-том, 81-бет). Февраль инқилоби мамлакат бошига тушган кулфатлардан сира ташвишланмай, фақатгина ўзининг шахсий даъволари ва сиёсий амалпарастликка интилаётгани билан ажралиб турган анчагина сиёсатдон ва сафсатабозларни сиёсий ҳаёт саҳнасига чиқарди. «Халқ ҳазрати олийлари», «халоскор халқ» деб, ишчилар, деҳқонлар, аскарлар шанига ҳамду сано айтилиб миллионлаб сўзлар тилга олиндики, ўша халқнинг боши айланиб кетди.

Омманинг сиёсий жиҳатдан камолга етмаганидан фойдаланиб қолишга уриниш ҳамда алдаш, хушомадгўйлик, сафсата, миллионларча ваъдалар, сариқ чақалик садақалар ёрдами билан оммани очиқ-ойдин чалғитишга уринишларнинг (31-том, 179-бет) ҳаммасини Ленин рад этди. «Биз қаллоблар эмасмиз... — деган эди у... ҳамма революцияларни барбод қилган бирдан-бир нарса қуруқ гапдир, революцион халққа хушомадгўйлик қилишдир. Бутун марксизм: революцион гапбозликка учмаслик керак. Бундай революцион гапбозлик айниқса авж олиб кетган пайтда унга учмаслик керак, деб таълим беради (31-том, 122-бет).

Хўш, кейинчи? Февралдан Октябрга қадар, яъни мутлақо ўз эрки билан йўлни танлаб олиш ва жуда кўп партиялар орасидаги ўткир муҳолифлик шароитида большевиклар партияси бир неча ўн минг кишидан юз минглаб кишига ўсди ва неча ўн миллионлаб кишиларга етакчилик қилди.

Оммага таъсир ўтказиш учун кураш олиб бориш уқуви нуқтаи назаридан мамлакат ҳаётидаги ҳозирги бурилиш партиядан худди ана ўшандай сиёсий фаолликни талаб этади. «Мададсиз қолдириб кетишди», «Оломон ихтиёрига ташлаб кетишди», «норасмий ташкилотлардан ҳимоя қилишмаяпти» ва ҳакозо деб арз-дод қилавермай, ким билан рақобат қилишга тўғри келишига қарамай, ўзининг ҳақлилигига халқни ишонтиришдек большевикларга хос санъатни тиклаш лозим ва айни вақтда сиёсий коалициялар ҳамда муросаларга, турли ижтимоий ҳаракатлар билан доимий ҳамкорлик қилишга шай бўлиб туриш керак.

КПСС бошқарув вазифаларидан воз кечар экан, мамлакатдаги ишлар аҳволи учун масъулиятдан холи бўлмайди. Халқ партия тўғрисида шиорлар, ҳаракат дастурлари, қарорлар ва чақириқларгагина қараб эмас, аввало коммунистларнинг меҳнат коллективларидаги, жамиятнинг барча сиёсий, маданий, маъмурий ва хўжалик бўғинларидаги иш сифати ва натижаларига қараб ҳукм чиқаради.

Ўртоқлар! Жамиятда авж олиб кетган мунозаралар партиянинг назарий, мафкуравий негизларига ҳам дахлдор бўлди, Табиийки, **Ленинизм** тўғрисидаги масала ҳам баҳслар майдонига чиқди. Баъзилар бу баҳсни инкор этиш, ҳатто айтиш мумкинки, агрессив позициялардан туриб олиб бормоқдалар.

Ҳозир бу тушунчани аслида Сталиндан мерос бўлиб қолган қабилда калтабинлик, қироатхонлик билан талқин этиб фойдаланишнинг номақбуллиги аёндир. Худди ана шундай талқин ленинизмга манфаатпарастлик билан, баъзан эса хаёсизлик билан муносабатда бўлишни юзага келтирди. Назариядан йироқ бўлган аксарият кишилар эса бу таълимот мазмуни хусусида ҳамиша ҳам мулоҳаза юритмай, уни ўзига хос «диний таълимот» деб қабул қила бошладилар.

«Ленинизм» атамасининг ўзи меньшевиклар ўртасида 1917 йилдан анча илгари пайдо бўлган эди. Шуниси диққатга моликки, шу йўсинда Ленин қарашларини марксизмга қарама-қарши қилиб қўйишмоқчи бўлган эдилар. 20-йилларнинг бошларига келиб, Ленин сафдошлари бу тушунчани марксизмнинг ривожланишидаги янги босқични ифодалаш учун қўллай бошладилар. Ленин бунга қарши чиққан эди. Бунинг боиси фақатгина унинг камтарлигида эмас, балки шунда ҳамки, Ленин ҳеч қачон алоҳида, яхлит назарий-фалсафий системани яратдим, деб даъво қилган эмас. У сидқидилдан ўзини Маркснинг шогирди, деб ҳисобладн холос ва ўзининг назариягa қўшган ҳиссасини маркcча таълимотнинг фақат бир қисми, деб баҳолади.

Ленинизмсиз XX асрдаги инсоният тараққиётини тўғри тушуниш сира мумкин эмас, назарий ва сиёсий категория бўлган ленинизм тўғрисидаги масалада жуда масъулиятли бўлиш лозим. Ағдариб ташламоқчи бўлаётганларнинг тазйиқига, тарих ва назария соҳасида нодон бўлган одамларнинг тазйиқига берилмаслик керак.

Ленинизм биз учун жонли ва таъсирчан назарий, ғоявий ва маънавий куч-қудрат бўлиб қолаверади. Биз ҳозир Лениндан чинакам сабоқ олишни қайтадан тикламоқдамиз, бу ишни ижодий йўсинда олиб боришга ҳаракат қилмоқдамиз. Бу иш жўн бўлмаган ва жўн бўлмайди. Қайта қуриш чоғида ва у келтириб чиқарган мушкул муаммолар муносабати билан биз бу иш билан фаол шуғулланмоқдамиз. Кўпгина ишлар қилинди, аммо КПСС XXVIII съездига тайёргарлик чоғида, съезднинг ўзида ва партиянинг янги программасини ишлаб чиқилаётганда бундан ҳам кўпроқ иш қилиш лозим бўлади.

Биз Ленин маънавий меросидаги барча ўлмас қадриятларга таяниб, замонавий билимларни эгаллаб, инсон ва жамият тўғрисидаги фаннинг энг янги ютуқларини ўзлаштириб **ўз давримизнинг** муаммолари ва даъватларига ўз жавобимизни қидирамиз.

Ўртоқлар! Жамиятимизда социалистик қайта қуриш бирдан-бир оқилона йўлдир. Қайта қуриш — мураккаб, аммо қийинчиликлардан чиқишнинг муқаррар йўли, реал тараққиёт йўлидир. Биз шу йўлдан борар эканмиз Лениннинг ўзимиз ва бутун жаҳон энг янги тарихи тажрибаси ва сабоқлари билан бойиган меросидан баҳра оламиз.

Қайта қуришнинг муваффақияти бутун цивилизация тараққиётида бетимсол қадам бўлади. Қайта қуриш шундай улуғвор ўзгаришлар, аслида инқилоблар даврининг бошланиши бўлиши мумкинки, бу инқилобларнинг усуллари зўравонликсиз, демократик усуллардир, уларнинг натижалари, Ленин орзу қилганидек, дунёни инсониятнинг Ерда яшаши моҳиятига олиб чиқиши мумкин. **(Қарсаклар).**

ЛЕНИНГА МУРОЖААТ ЭТИБ

Тошкентда тантанали йиғилиш

Совет халқи Владимир Ильич Ленин туғилган куннинг 120 йиллигини нишонламоқда. Социализм ҳақидаги, жамиятимизни янгилаш йўллари ҳақидаги замонавий тасаввурларнинг асосий манбаларидан бири Лениннинг ниҳоятда бой ижодий меросида жамулжам бўлган. Пролетариат доҳийси Октябрь революциясидан сўнг ўтган атиги бир неча йил ичида яратган асарларида унинг тафаккури ўз аҳамияти жиҳатдан жуда катта — анъанавий марксистик тасаввурлардан социализмнинг характери, табиати ва бутун қиёфасини мушоҳада этишда жамиятни инқилобий янгилаш тўғрисидаги тасаввурларгача бўлган йўлни босиб ўтди. Ленин ғоялари бугунги кунда ҳам долзарбдир.

20 апрель куни Тошкентда шаҳар жамоатчилиги вакилларининг В. И. Ленин туғилган куннинг 120 йиллигига бағишланган тантанали йиғилиши бўлди. А. Навоий номли театрда партия ва уруш ветеранлари, Ўзбекистонда Совет ҳокимиятини ўрнатиш учун курашда қатнашган кишилар, зиёлиларнинг вакиллари, ишлаб чиқариш илғорлари, Қизил Байроқ орденли Туркистон Ҳарбий округининг жангчилари тўпландилар.

Йиғилишни Тошкент шаҳар партия комитетининг биринчи секретари А. И. Фозилбеков очди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари А. С. Ефимов доклад қилди.

Йиғилишда Совет ҳокимияти йилларида Ўзбекистонда ижтимоий турмушнинг барча соҳаларида катта ижобий ўзгаришлар рўй берганлиги таъкидланди. Марксизм-ленинизм асосчилари таърифлаган социализм идеалларининг чуқур илдизлари бор, бу идеаллар оддий меҳнаткаш инсоннинг яхши турмуш ва ижтимоий адолат хусусидаги орзу ўйларини ифодалайди.

Иқтисодиётсиз сиёсат йўқ — Владимир Ильичнинг бу фикри бугунги кунда ҳам адолатли тарзда янграмоқда. В. И. Ленин социализмда меҳнаткашларнинг иқтисодий фаоллигини ривожлантириш масалаларига жуда катта аҳамият берган. Революция доҳийси ўз асарларида кооперацияни турли шаклларда ривожлантиришга катта эътибор берган ва унинг ниҳоятда катта имкониятларини таъкидлаган, мулк шаклларининг кўп бўлиши, уларнинг ўзаро мусобақа қилишлари мақсадга мувофиқ эканлиги тўғрисида гапирган. Айни вақтда у иқтисодий усулларнинг маъмурий усуллардан афзаллигини чуқур тушунган. У ишлаб чиқариш раҳбарлари олдига катта вазифалар қўйган. Бу —меҳнатни илмий ташкил этиш ва хўжалик ҳисобини жорий қилиш, марказлаштиришни жойлардаги ташаббус билан уйғунлаштириш, шахсий манфаатдорликдир. Владимир Ильичнинг фикрича, булар ишлаб чиқаришни юксалтириши керак. У тижорат муносабатлари ва савдога совет хўжалик ходимларининг асосий вазифаларидан бири сифатида қараган.

Бугун республикамизда инвестиция сиёсатини, ишлаб чиқариш структураси ва маданиятини ўзгартириш, халқ хўжалигини ривожлантиришда оқилона устуникларни белгилаш, иқтисодиётни аҳоли эҳтиёжига буриб юбориш учун кўп иш қилинмоқда.

Лекин бу ижобий силжишлар жуда суст бўляпти ва ҳозирча амалий натижа бермаяпти. Бунинг устига молия-хўжалик механизмининг умумий номутаносиблиги туфайли иқтисодиётнинг айрим соҳаларида ривожланиш суръатлари пасаяётганлиги кузатилмоқда, аҳолини иш билан таъминлашдаги кескинлик сақланиб қолмоқда, ижтимоий меҳнат самарадорлиги пасайди, ижтимоий йўсиндаги кўп масалалар ҳал этилмаяпти, нархнинг қимматлашиши ва пулнинг қадрсизланиши тўхтатилгани йўқ, аграр секторда яхшиланиш сари сезиларли ўзгаришларга эришилмади. Юзага келган вазият — социализмнинг ленинча принципларидан чекиниш натижасидир ва ҳозир мамлакатни чуқур тангликдан олиб чиқиш, халқ хўжалиги комплекси барча бўғинларини мустаҳкамлаш, республикалар суверенитетини аниқ-равшан мазмун билан бойитиш, ҳар биримизнинг ҳаётимизни бахтлироқ қилиш учун имкони бор ҳамма ишлар амалга оширилмоқда.

Йиғилишда социализмнинг ленинча концепцияси миллий масалани ҳал этишдан ва маданий революцияни амалга оширишдан ажралмаслиги таъкидланди. Владимир Ильич миллий масала ишчилар масаласининг бир қисми эканлигини таъкидлаган эди, шу боисдан синфий кураш ва синфий бирдамликнинг иқтисодий, сиёсий ва бошқа муаммоларини ҳал этиш миллий масаланинг моҳиятини олдиндан белгилаб беради.

Бугун миллий маданиятни тиклаш учун кўп иш қилинмоқда. Маданият Ленин тушунчасида чинакам кенг қамровли, чуқур маънавий ва инсоний ҳодисадир. У тор миллий доирага сиғмайди, балки инсоннинг дунёга, жамиятга ва ўз-ўзига муносабатининг барча жиҳатларини қамраб олади: энг оддий ахлоқ нормаларига риоя этиш ҳамда табиатга, тарих ва маданият ёдгорликларига авайлаб-асраб муносабатда бўлишдан тортиб, сиёсий маданиятни, меҳнат ва турмушни ташкил этишнинг илғор шаклларини, фан ва техниканинг замонавий ютуқларини эгаллаб олишни ўз ичига олади.

Тантанали йиғилишда Ўзбекистон ССР Президенти, Ўзбекистон Компартияси Марказий комитетининг биринчи секретари И. А. Каримов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретарлари Р. А. Попов, Ж. Ҳ. Ҳамидов, Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси Ш. Р. Мирсаидов, Тошкент область партия комитетининг биринчи секретари С. Мамарасулов, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари Д. Д. Берков иштирок этдилар.

* * *

Ўзбекистон санъат усталари концерт кўрсатдилар.

(ЎзТАГ).

ИЛЬИЧ ҲАҚИДА

«Ленин. Инсон — мутафаккир — революционер» китоби босмадан чиқди. В. И. Ленин таваллудининг 120 йиллигига бағишланган ушбу тўпламга халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг атоқли арбоблари, Ватанимиздаги ва чет эллардаги машҳур олимлар, ёзувчилар, журналистлар турли йилларда ёзган ва доҳий Ленин ғоявий меросининг кўп қиррали мазмунини акс эттирган очерклар, мақолалар ва айрим фикр-мулоҳазалар киритилган. Кўпгина материаллар шу вақтгача китобхонларимизга маълум бўлмаган ёки ноёб библиографик ҳужжат ҳисобланади.

Тўпламни Сиёсий адабиёт нашриёти тайёрлаган ва у ўқувчилар кенг доирасига мўлжалланган.

(ТАСС).

Марказий сайлов комиссиясида

Ўзбекистон ССР халқ депутатлари сайловини ўтказувчи Марказий сайлов комиссиясининг навбатдаги мажлиси бўлди. Уни комиссия раисининг ўринбосари Н. В. Ефимов бошқариб борди.

Марказий сайлов комиссияси 1990 йил 15 апрелда бўлиб ўтган Ўзбекистон ССР халқ депутатлари қайта сайлови якунларини кўриб чиқди. Сайлов тўғрисидаги Қонуннинг 48- ва 53-моддаларига тўла мувофиқ равишда 37 та сайлов округида қайта сайлов ўтказилди. 14 округда халқ депутатлари сайланди.

Ҳар бирида иккитадан кўп номзод овозга қўйилган 23 округда номзодларнинг бирортаси ҳам сайланмади, бу округларда Ўзбекистон ССР халқ депутатлари сайлови тўғрисидаги Қонуннинг 52-моддасига мувофиқ такрорий овоз бериш ўтказилади.

Марказий сайлов комиссияси округ сайлов комиссияларидан олинган протоколларни кўриб чиқиб, сайлов тўғрисидаги Қонуннинг 49-моддасига асосан 14 та сайлов округидан сайланган барча Ўзбекистон ССР халқ депутатларини рўйхатга олди (рўйхат эълон қилинмоқда).

Марказий сайлов комиссияси мажлислар оралиғида гражданлардан келган хатлар ва аризаларни ҳамда бошқа масалаларни кўриб чиқди.

1990 йил 15 апрелда сайланган Ўзбекистон ССР халқ депутатлари рўйхати

Абдуллаев Раҳматулло, Самарқанд область ижроия комитети раисининг ўринбосари, агросаноат бирлашмаси раиси, КПСС аъзоси, Самарқанд областидаги Қўшкўпир қишлоғи, Самарқанд областидаги 318-Сочакибоbo сайлов округидан.

Бойзоқов Сайдулла, Ўзбекистон Компартияси Пайариқ район комитетининг биринчи секретари, КПСС аъзоси, Пайариқ районидаги Наримонов қишлоғи, Самарқанд областидаги 309-Наримонов сайлов округидан.

Гамбург Игорь Адольфович, «Голодностепстрой» ишлаб чиқариш қурилиш бирлашмаси бошлиғи, КПСС аъзоси, Янгиер шаҳри, Сирдарё областидаги 392-Ховос сайлов округидан.

Ғаффоров Сотволди, Тўрақўрғон районидаги «Шарқ юлдузи» колхози правлениесининг раиси, КПСС аъзоси, Беговот қишлоғи, Наманган областидаги 264-Шаханд сайлов округидан.

Демик Николай Кузьмич, Туркистон ҳарбий округи алоҳида бўлими бошлиғи, КПСС аъзоси, Тошкент шаҳри, Тошкент областидаги 76-Ленин сайлов округидан.

Каримов Муталибжон Мадаминович, Охунбобоев район кооператорлар кенгашининг раиси, КПСС аъзоси, Марғилон шаҳри, Фарғона областидаги 420-Халқобод сайлов округидан.

Ниёзматов Вилор (Омонулло) Раҳматуллаевич, КПСС Марказий Комитетининг газетаси «Советская культура»нинг Ўзбекистон ССРдаги ўз мухбири, КПСС аъзоси, Тошкент шаҳри, Тошкент шаҳридаги 73-Наримонов сайлов округидан.

Одилов Оғатой, Тахтакўпир районидаги «Тахтакўпир» совхози директори, КПСС аъзоси, Тахтакўпир посёлкаси, Қорақалпоғистон АССРдаги 485-Тахтакўпир сайлов округидан.

Полвонов Отажон, Урганч районидаги Охунбобоев номли колхоз бош инженери, КПСС аъзоси, Урганч районидаги Қорамон қишлоғи, Хоразм областидаги 459-Қорамон сайлов округидан.

Ражабов Рўзимат, Хива районидаги Беруний номли колхоз правлениеси раиси, КПСС аъзоси, Жўриён қишлоғи, Хоразм областидаги 467-Сайёд сайлов округидан.

Раҳимов Насимбек Холиқбердиевич, Ўзбекистон Компартияси Киров район комитетининг биринчи секретари, КПСС аъзоси, Яйпан шаҳри, Фарғона областидаги 428-Рапқон сайлов округидан.

Сафаров Эшдавлат Хўжакелдиевич, халқ депутатлари Сариосиё район ижроия комитети раиси, КПСС аъзоси, Сариосиё районидаги Ленин номли колхоз, Сурхондарё областидаги 358-Узун сайлов округидан.

Шарипов Зариф, Ўзбекистон Компартияси Когон район комитетининг биринчи секретари, КПСС аъзоси, Когон шаҳри, Бухоро областидаги 174-Транспорт сайлов округидан.

Холбўтаев Нурали Қобулович, «Чўлпон» нашриёти директори, КПСС аъзоси, Тошкент шаҳри, Фарғона областидаги 425-Бувайда сайлов округидан.

ИЖТИМОИЙ АДОЛАТ УЧУН

СССР Олий Совети сессиясида

Депутат В. А. Ополинский 19 апрель куни палаталарнинг қўшма мажлисида сўзга чиқиб, СССР Олий Советининг аъзоларини ижтимоий адолат учун курашчилар, деб атади. Бу таърифни уларга нисбатан ҳамма вақт қўлланса бўлади, лекин бу гал унинг маъноси кун тартиби билан кўп марта кучайди: «СССРда гражданларнинг пенсия таъминоти тўғрисида»ги СССР Қонунининг иккинчи муҳокамаси бўлди.

Бу муаммо ижтимоий, сиёсий ва ҳатто инсонийлик жиҳатидан нақадар муҳимлигини тушунтириб ўтиришга ҳожат йўқ. Шуни айтиш кифояки, Қонун лойиҳасини мамлакатда муҳокама қилиш давомида (бу муҳокама Қонун лойиҳаси Кремлда дастлабки тарзда кўриб чиқилиб, матбуотда эълон қилингандан сўнг бошланган эди) ярим миллиондан ортиқ мулоҳаза ва таклиф тушди. Парламент комитетлари ва комиссияларида, ҳукуматда, ВЦСПСда улар батафсил ўрганиб чиқилди. Мана энди ана шу улкан ишларнинг натижаларини акс эттирган лойиҳа иккинчи муҳокамага қўйилди.

Қонун лойиҳасига киритилган ўзгартишларни шарҳлаб: СССР Олий Советидан — Иттифоқ Совети Меҳнат, нарх-наво ва ижтимоий сиёсат масалалари комиссиясининг раиси Н. Н. Гриценко, ҳукумат номидан — СССР давлат меҳнат ва ижтимоий масалалар комитетининг раиси В. И. Шчербаков, касаба союзларидан — ВЦСПС секретари Г. Ф. Сухорученкова сўзга чиқдилар. Умумий баҳо қуйидагича: қонун лойиҳаси пенсияларнинг хилма-хил турларига ҳуқуқи бўлган шахсларнинг моддий таъминоти даражасини ошириш томон анча ўзгартириб қайта ишланган, унда турмуш даражаси индексининг ўзгариши, иш ҳақининг ортиши муносабати билан ва қаерда яшашига қараб амалдаги район коэффицентларини ҳисобга олиб пенсияларни ошириш йўли билан пенсионерларнинг ижтимоий муҳофазасини таъминлаш кафолатлари мавжуд.

Қонунни кучга киритиш биринчи навбатда уруш қатнашчиларининг, шу жумладан ногиронларнинг пенсияларини, шунингдек бошқа тоифадаги пенсионерларнинг пенсиялари энг кам миқдорини оширишга мўлжалланганлиги айтиб ўтилди. Пенсиянинг янги тури — ижтимоий пенсия биринчи марта жорий этилаётганлиги таъкидланди. Бундай пенсиялар маълум сабабларга кўра меҳнат стажига эга бўлмаган гражданларга мўлжалланган.

Қонун лойиҳасига «четдан» берилган баҳони келтириш қизиқарли бўлса керак: Халқаро меҳнат бюроси лойиҳа юзасидан хулоса чиқарди. Унда айтилишича, ҳужжат «умуман совет гражданларига қониқарли пенсия таъминоти бериш нуқтаи назаридан ишонарли ва мақбулдир». Сўнгра Халқаро меҳнат бюросининг хулосасида бозор экономикасига асосланган саноати ривожланган мамлакатларда пенсияга чиқиш шартлари СССРдагига нисбатан унча қулай эмаслиги, чунки кўпгина мамлакатлар пенсия ёшини юқорироқ белгилаганликлари таъкидланади. Равшанки, халқаро меҳнат бюроси бир қанча мулоҳазаларни ҳам айтди.

Аммо депутатларнинг ўзлари ҳаммадан кўп мулоҳазалар билдиришди. Музокарада сўзга чиққан Н. И. Гуцкалов, А. Я. Неумивакин, А. А. Павлий, Э. А. Памфилова ёки сўзга чиқиш учун ёзилган 70 дан ортиқ депутатнинг ҳар бирида лойиҳани тағин ҳам пухтароқ ишлаб чиқишлари учун ўз далиллари бор эди.

Хусусан, иш ҳақининг камлигидан келиб чиқиб, кўп йил олдин пенсия тайинланган кишиларга мадад бериш, бир қанча касбларнинг вакиллари пенсия ёшини камайтириш, шахсий пенсия тайинлаш системасини бекор қилиш, кўп болали онанинг болалар тарбиясига доир меҳнатини ижтимоий фойдали меҳнат деб ҳисоблаш таклиф қилинди.

Танқидий мулоҳазалар билан бир қаторда, минбардан туриб қонун лойиҳасини ёқловчи гаплар кўп айтилди, лойиҳа илғор, ижтимоий, адолатли деб баҳоланди.

Депутатлар пенсияга ҳар қандай қўшимча фақат қоғоз пул билан қўшилишини англаб, ишлаб чиқариш самарадорлигининг ўсишига, бозор товарлар билан тўлишига олиб борадиган жараёнларга ҳар томонлама таъсир ўтказиш ўзларининг бурчи эканлиги ҳақида гапирдилар.

Баъзи депутатлар лойиҳада Қонунни бир неча йил давомида аста-секин кучга киритиш кўзда тутилганига қарши чиқдилар. Уруш ногиронлари учун Қонуннинг қоидаларини муддатидан илгари — Ғалабанинг 45 йиллигигача кучга киритиш тўғрисида таклифлар айтилди.

Палаталарнинг эрталабки ва кечки мажлисларида ҳам маърузалар давом этди.

Москва

В. БЕЗБРЕЖНИЙ,
ТАССнинг парламентдаги мухбири.

Нефть етказиб бериш тўхтатилди

МОСКВА, 19 апрель. (ТАСС мухбири С. Сахно). Литвага нефть етказиб бериш тўхтатиб қўйилди. Бу воқеани турли министрлик ва идораларда қуйидагича шарҳладилар:

СССР Нефть саноати министрлиги: ҳукуматнинг фармойишига мувофиқ кеча 18 апрель куни Москва вақти билан соат 22 дан 30 минут ўтганда Мажейкяй нефтни қайта ишлаш заводига хом ашё юбориш тўхтатиб қўйилди. Бунгача мунтазам равишда кунига 35—40 минг тонна нефть етказиб берилар эди. Ҳар куни етказиб бериладиган нефть ҳатто 2 минг тонна кўпайган пайтлар ҳам бўлган эди. Ҳозир нефть махсус омборларга оқизилмоқда, яқин вақт ичида у бошқа йўналишлардаги қувурларга тақсимланади.

СССР Химия ва нефтни қайта ишлаш саноати министрлиги: Мажейкяй нефтни қайта ишлаш заводи Болтиқбўйидаги нефть маҳсулотлари ишлаб чиқарадиган бирдан-бир корхонадир. Бу ердан нефть маҳсулотлари фақат Литвага эмас, шу билан бирга Латвияга, Эстонияга, Калининград областига, Белоруссияга, мамлакатнинг бир қанча бошқа регионларига юборилади. Дизель ёнилғининг бир қисми чет элга чиқарилади. Бугун Мажейкяй заводининг директори корхона ускуналари ярим қувват билан ишлаётганлигини министрликка маълум қилди. 19 апрель куни эрталаб хом ашё запаслари атиги 71 минг тоннани ташкил этди. Бу эса 4—5 кунга етади. Сўнгра завод тўхтаб қолади.

СССР Давлат моддий-техника таъминоти комитети: Мажейкяй заводига нефть етказиб бериш тўхтатилганига қарамай қўшни регионлардаги истеъмолчиларни нефть маҳсулотлари билан таъминлаш ўзгармайди. Нефть қайта тақсимланиб Россия, Украина Белоруссиянинг яқинроқ корхоналарига берилади. Уларнинг қувватлари Литвага нефть етказиб бериш тўхтатиб қўйилиши муносабати билан бу заводларга юбориладиган қўшимча хом ашёни қайта ишлаш учун етарлидир. Бу хом ашёдан олинган нефть маҳсулотлари олдин Мажейкяй заводидан маҳсулот олган корхоналар ва ташкилотларга юборилади.

СССР Давлат хавфсизлиги комитетида

Совет Иттифоқига сайёҳ сифатида келган Буюк Британия фуқаролари Чарльз—Хэмфри Мейнелл билан Сьюзан Ллойд—Моррис 1990 йил апрель ойи бошларида хорижий кишиларнинг СССР ҳудудида бўлиш ва ҳаракат қилишнинг мавжуд қоидаларини қўпол равишда буздилар. Чарльз—Хэмфри Мейнелл 1954 йилда Хонингхэмда туғилган, Сьюзан Ллойд—Моррис 1950 йилда Лондонда туғилган, уларнинг иккови ҳам «Робертс» фирмасининг ходими.

Уларга берилган ташриф қоғозларига мувофиқ, Мейнелл ва Ллойд—Моррис 4 апрелдан 30 апрелгача бўлган даврда Таллинн, Рига, Ленинград ва Москва шаҳарларига боришлари керак эди. Бироқ улар белгиланган йўлдан четга чиқиб, ғайриқонуний тарзда Вильнюс шаҳрига йўл олдилар. Улар Литва пойтахтида яшайдиган уч киши ҳамроҳлигида Вильнюс ҳаво ҳужумидан мудофаа олий қўмондонлик билим юртининг ўқув маркази жойлашган ерда пайдо бўлдилар, мазкур ўқув юрти шаҳардан анча узоқда жойлашган. Хорижликлар ва уларнинг йўлдошлари ҳарбий иншоот теварагида «Жигули» автомашинасида икки марта айланиб, сим тўсиқлар орқали унинг территориясига кирдилар ва иккита видеокамера ёрдамида у ерда жойлашган ўқув ва жанговар техникани суратга ола бошладилар. Қонунбузарлар қоровул яқинлашиб келаётганини пайқаб, унинг буйруғини рад этиб, яширинишга уриндилар, лекин тревогага биноан чақирилган қоровуллар наряди уларни қўлга олди. Мейнелл ва Ллойд—Моррис кейинги текширишлар вақтида ўзларининг ўқув маркази территориясида пайдо бўлишларини «Ватанга жўнаб кетиш олдидан табиат қўйнида бўлиб, роҳатланмоқчи эдик» деган баҳона билан тушунтирмоқчи бўлдилар. Уларнинг ғайриқонуний хатти-ҳаракатлари тегишли ҳужжатда қайд этилди, видеокассеталар тортиб олинди. Англияликлар ана шу можародан кейин эртасига муддатидан илгари мамлакатимиздан жўнаб кетишга мажбур бўлишди.

СССР Чет эл туризми давлат комитетининг маълумотларига кўра, Ллойд—Морриснинг 1989 йил декабрида Ереванга «табиат қўйнида дам олишга» келганлиги, Мейнелл эса шу йилнинг январида Боку ва Тбилиси шаҳарларида бўлганлиги кишини ажаблантиради.

СССР Давлат хавфсизлиги комитети шу муносабат билан хорижликларнинг бундай хатти ҳаракатлари давлатлар ўртасидаги ҳамжиҳатлик ва ишончни ривожлантириш жараёнига кўмаклашмаслигини, совет қонунларини бузувчилар учун оғир оқибатларга олиб келиши мумкинлигини таъкидлашга мажбур.

Ҳар ҳафта шанба сонида

Гулқайчи

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган маданият ходими Аббос МУҲИДДИН таҳрири остида

КИМГА МАЗА, КИМГА ДАХМАЗА

Ҳашаматли зал чўккудек тирбанд. Игна ташласанг, ерга тушмайди. Шаҳарнинг казо-казолари, тозалик-ободончилик жабҳаси жиловини қўлда тутган мутасаддилар тўрдан жой олишган. Маърузачиларнинг кети узилмайди. «ютуқ»ларни ипга маржондек тизиб рақамхўрлик қилган ким, «ундоқ қилодурмиз, бундоқ қилодурмиз» дея ваъдани қопи билан ағдариб қарсакка кўмилган ким...

— Ўртоқлар! — хитоб қилди минбарга кўтарилган навбатдаги маърузачи. — Ўзларингизга маълум, шаҳримиз ҳам энига, ҳам бўйига кенгайиб бораяпти. Коммунал хўжалик бошқармамиз азаматлари унинг тозалиги, ободончилиги йўлида жонни жабборга бериб ишлаяптилар. Кўчалар чиннични чироқ, ёғ тушса ялагудек. Ахлат ва чиқиндилар ўз вақтида олиниб, шаҳар ташқарисига чиқариб ташланаяпти. Биз...

Чеккароқда ўтирган Деҳқон бува бу гапни эшитиб, чидаб туролмади.

— Ҳой, барака топгур! — деди у. — Санамай саккиз деманг. Аравани қуруқ олиб қочишдан не фойда. Ободончиликка эътибор берилаётгани яхши. Лекин мақтанишга эрта, иним. Бугун Андижон шаҳрининг шундоққина биқинидаги Хакан адиридан ўтиб қолдим. Эпирай, чиқиндилар тоғ-тоғ бўлиб уюлиб ётибди. Бу сиз раҳнамолик қилаётган бошқарманинг «кароматн»! Тавба, деб ёқамни ушладим. Ахир, бу табиатга, қолаверса ўша мавзеда яшаётган одамларга ҳурматсизлик-ку! Ҳе, аттанг... Қош қўяман деб кўз чиқариш инсофданми, болаларим?

Деҳқон буванинг куйибпишганича бор. Асаббузарлик эрталабдан бошланди. Қўшни районга ўтмоқчи эди. Йўл азоби — гўр азоби. Автобусда туртиниб-суртиниб юрмай, деб енгил машинада кетишга аҳд қилди. Бир-иккитаси Хакан адирини эшитиб, калтакесакни ушлагандек сесканиб тушишди.

— Бўлмайди, отахон! Дунёнинг нариги чеккасига десангиз борамиз. Сизга ҳам маслаҳатимиз шуки, у ёққа юрманг.

— Нима, дўзахнинг эшиги ўша ердами?

— Э, ундан ҳам баттар, отахон!

Бу гап-сўзлардан кейин Деҳқон буванинг қизиқиши баттар ошди. Ўз кўзи билан кўришга жазм қилиб, Андижон — Тепақўрғон йўналиши бўйича қатнайдиган автобусга ўтирди. Йўловчиларнинг аксарияти аёллар, бола-бақра, қари-қартанглар. Гурунг қизғин. Деҳқон бува адирни сарғайиб ётган бийдай дашт бўлса керак, деб ўйлаган эди. Йўқ, манзара бошқача экан. Атроф ямяшил. Ариқларда шишадек тиниқ сув шилдираб оқмоқда. Корхона, завод-фабрикаларнинг бинолари қад керган. Ҳамроҳининг айтишича, довон орқали ўтувчи асфальт йўл вилоят марказини Хўжаобод, Марҳамат районлари, шунингдек, Қирғизистон ССРнинг Ўш шаҳри ҳамда Аравон райони билан боғлайди. Экинзорлар, дов-дарахтлар сероб.

Обод жой экан, ўйлади Деҳқон бува дили равшан тортиб. Ҳаял ўтмай хуш кайфиятидан асар ҳам қолмади. Автобус ичига димоқни ёргудек нохуш ҳид ёпирилди. Ким бурнини жийирган, ким рўмолчасига ёпишган... Деҳқон бува ажабсиниб, дераза ойнасидан қаради. Сўл томонда узун-узун қувурлар бўй чўзган, уларнинг мўрисидан илондек буралиб чиқаётган қоп-қора тутун кўкка ўрларди.

— Карбид заводи, — изоҳ берди ўтирганлардан бири. — Ҳидига чидаб бўлмайди. Бир неча йилдан бери аҳвол шу. Наҳотки, корхонада ишлаб чиқарилаётган маҳсулот аҳоли саломатлигидан афзал бўлса?

— Нимасини айтасиз, — унга қўшилди бошқаси. — Завод адир ҳавосини бузаяпти. Нафас олиш оғир. Бу бедодлик қачонгача?

Адир бағри ахлатхонага айлантирилган. Йўлнинг ҳар икки бетида қадам босгани жой йўқ. Бу нохуш манзара Асака довонигача чўзилиб кетган. Бижғиб ётган чиқинди уюмлари устида пашшалар ғужғон ўйнайди. Одатда кўча ва йўл бўйларига мевали кўчатлар, гуллар экилиб обод қилинарди. Бу ер эса ахлат билан тўлдирилмоқда. Аҳолининг ҳақли эътирозлари инобатга олинмаётир.

Деҳқон бува ўйланиб қолди. Инсон саломатлиги атроф муҳити муҳофазаси билан чамбарчас боғлиқ. Калаванинг чигал учи худди шу нуқтада. Уни ким ечади? Деҳқон бува ўз «таассурот»ларини вилоят соғлиқни сақлаш бўлими ҳамда санитария-эпидемиология станцияси раҳбарларига сўзлаб бермоқчи эди, уларни излаб тополмади. Шунинг учун ҳам биз унинг кўрган-кечирганларини оқизмай-томизмай қоғозга туширишни лозим топдик. Қиссадан қандай ҳисса чиқарилади — буниси маҳаллий ҳокимият эгаларига боғлиқ.

А. ҚОРАБОЕВ,
Н. ТОШЕВ,
Деҳқон бува котиблари.

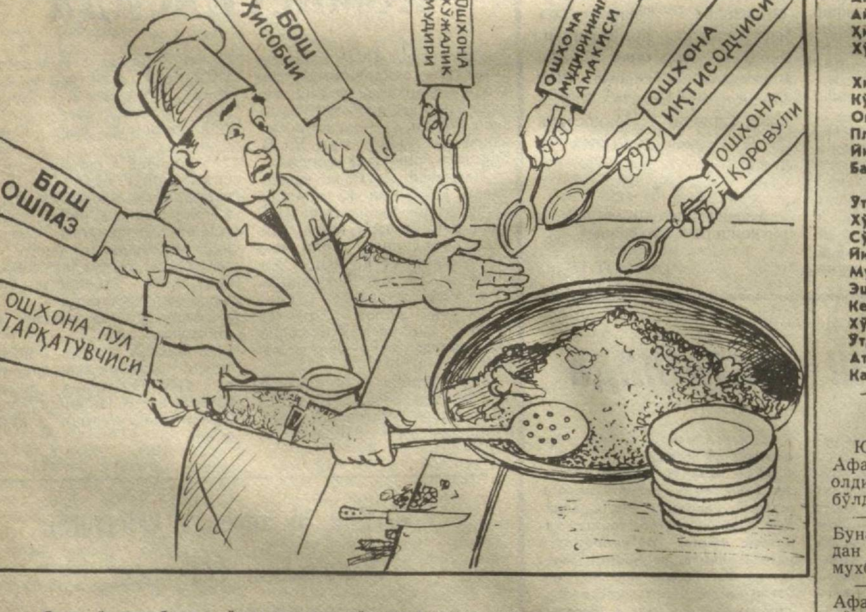

— Ошга ўртоқ, бошга тўқмоқлардан хўрандаларимга нима қолади?..

М. ЖЎРАЕВ чизган расм.

ТОКЗОР СУВГА ЗОР

Ҳурматли Деҳқон бува! Авваламбор, «Гулқайчи» билан чин қалбдан табриклайман. Ўйлаб-ўйлаб сизга мурожаат қилишни лозим топдим. Чўзиб ўтирмай, гапнинг индаллосини айтиб қўя қолай. 1980 йилда ноҳиямизда «Навбаҳор» совхози ташкил этилди. Хўжалик боғ ва узумчиликка ихтисослашган. Лекин... Ҳамма гап шу ўлгур «лекин»да.

Узоқни кўра билмайдиган раҳбарлар асосий эътиборни пахта етиштиришга қаратишди. Қош қўяман деб кўз чиқаргандек, совхоз фойда ўрнига нуқул зарар кўра бошлади. Охир-оқибат уни тугатишга тўғри келди.

Қайта қуриш шарофати биланми, инқирозга юз тутган собиқ совхоз 1989 йилда ширкат хўжалиги сифатида қайта ташкил этилди. Аммо бу ёғи чатоқ. Хўжалик оёққа туриб кетолмаяпти. Боғ деганга сув керак экан. Бизда эса об-ҳаёт муаммо. Бу ҳақда сўз очилганда бош ирригатор Назир Сармоновнинг фиғони фалакка чиқади. Ёрдам сўраб бош суқмаган идораси, учрамаган одами қолмаган.

— Тўғри, насос станцияси қурилган, — дейди ирригатор. — Бироқ нотўғри лойиҳалаштирилганлиги сабабли каналдан сув тортиб ололмаяпти.

Хўжаликдаги 433 гектар боғ, 749 гектар токзор ва 200 гектар майдондаги ғаллазор йил ўн икки ой сувга зор.

Деҳқон бува! Минг маротаба эшитгандан бир марта кўрган афзал. Биз томонларга ҳам қадам ранжида қилсангиз, чакки бўлмасди. Зора сизнинг ёрдамингиз билан хўжалик меҳнаткашларининг мушкули осон бўлса.

Мактуб йўлловчи жиянингиз — Нишон район «Меҳнат байроғи» газетаси ходими Ж. ЯХШИБОЕВ.

«Гулқайчи»га жавоб

КАФИЛЛИК

Танқид аччиқ, меваси ширин. «Қаён кетди» (1990 йил, 17 март) сарлавҳаси остида босилган шеърий нома Деҳқонобод районидаги 62-автохўжалик раҳбарларига етиб борибди. Оқработ қишлоғида яшовчилар автобус хизматидан кўнгилни тўқ қилаверишлари мумкин. Бунга биз эмас, корхона директори Т. Мирзаев кафиллик берди.

«Кўрсатилган камчиликлар тўғри, — дейилади унинг имзоси билан олинган жавоб хатида. — Деҳқонобод—Оқработ йўналишидаги автобуслар қатновида узилиш бўлганини тан оламиз. Бунинг сабаби ва айбдорлари аниқланди. Қиш ойларида техник хизмат кўрсатиш талаб даражасида бўлмаганлиги ҳамда йўлларни қор босганлиги туфайли автобус ҳаракати маълум муддатга тўхтаб қолди.

Вазифасига совуққонлик билан қараган шахсларга маъмурий чора кўрилди. Маршрутда автобус қатновини қатъий йўлга қўйиш назорат остига олинди».

Ҳажв дафтаридан

ХОМТАЛАШ

Жам бўлишди ҳайвон зоти,
Аниқ жой ҳам танланди.
Айиқ олдида Хўрознинг
Ҳисоботи тингланди.
Хўроз сўзлар: Шоҳим, сиздан
Хижолатда юзимиз.
Кўпроқ тухум ваъда бериб,
Оқлолмадик сўзимиз.
План ора йўлда қолди,
Йил ёмон келди бироз.
Бас! — бақирар Айиқ шу заҳот. —
Ўтир танбал, ваъдабоз!
Хўроз аввал ранги ўчиб,
Сўнг кўзлари ёшланди.
Йиғилганлар орасида,
Музокара бошланди.
Эшак деди: Оламданоҳ,
Кечинг қошиқ қонимдан,
Хўрозбойнинг қилиқлари
Ўтди роса жонимдан.
Атрофида уч-тўрт сатанг,
Кайфу сафо қишу ёз,
Ростин айтсам, ўзиям
Ўтакетган хотинбоз.
Қуён деди: Сўзлаяпман
Мен мўътабар даргоҳда.
Товуқлар ўз эркида,
Қўзғалишар чошгоҳда.
Раҳбарликни эплолмайди,
Қичқириш йўқ азонда.
Таклифим шу, — деди Бўри. —
Қайнатилсин қозонда!
У дедилар, бу дедилар,
Ҳукм — ишдан оларга.
Охирида сўз берилди
Тулки — ўринбосарга.
Тулки Айиқни кўндирди.
Хизматига у Хўроздан
Учта товуқ ундирди.
Семизини уйга ташлаб,
Яйраб қўшиқ-куйига,
Иккисини олиб кетди
Айиқвойнинг уйига.

Дилмурод ЖАББОР.

ЛАТИФАЛАР

Югуриш мусобақасида Афанди маррага ҳаммадан олдин етиб келиб, ғолиб бўлди.

— Қойил, Насриддин ака! Бунақа тез югуришни қаердан ўргангансиз? — сўради мухбирлардан бири.

— Шу ерда, — деди Афанди. — Қишлоғимизда тўхтамай ўтадиган автобуслар кетидан югураверив чиниқдим.

* * *

Афанди автобусда кетаётганди, чўнтагига бегона қўл суқилганини пайқади. Ўгирилиб қараса, қўл эгасининг важоҳати хунук.

— Мен тушмоқчиман, иним, — деди Афанди мулойимлик билан. — Қўлингизни олиб кетиб қолмай, эҳтиёт бўлинг...

СПОРТ АХБОРОТИ

МАҲОРАТ ВА ЧАҚҚОНЛИК КЎРИГИ

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети соврини учун теннис бўйича ўсмирлар ва қизлар ўртасида халқаро мусобақа ўтказиш анъанага айланган. Куни кеча пойтахтимиздаги «Буревестник» спорт комплексида бошланган галдаги турнирда Болгария, Ҳиндистон, Куба, Польша, Румыния, Финляндия, СССР ва Ўзбекистон терма командалари ғолиблик учун баҳсга киришдилар. Мусобақа иштирокчилари ўртасида киевлик А. Рибалко, А. Медведев, донецлик И. Сухов, минсклик Т. Игнатьева сингари етакчи теннисчиларнинг борлиги совриндорлик учун кураш қизғин бўлишидан далолат бераётир.

Шунингдек, мухлислар иккинчи даврадан бошлаб ҳамюртларимиз О. Огородов ва Д. Томашевич ўйинларини кузатиш имкониятига эга бўладилар.

Анъанавий турнирнинг дастлабки учрашувларида кутилмаган натижалар ҳам қайд этилди. Масалан, ереванлик тажрибали теннисчи К. Кюрегян киевлик Т. Циганига ютқазди — 4:6, 4:6.

Республикамиз вакили Т. Хонхўжаев илк учрашувда ўзини кўрсатиб, финляндиялик Л. Колайодан устун келди — 6:1, 1:6, 6:4.

КУРАШ КЕСКИН

Мамлакат биринчилигининг иккинчи лига шарқий зонасида иштирок этаётган футбол командалари ўртасида пешқадамликни қўлга киритиш учун қизғин кураш бормоқда. Буни навбатдаги ўйинлар ҳам яққол намойиш этди. Ўн бир матчда дарвозаларга 17 та тўп киритилди. Шулардан 11 таси майдон эгалари, 61 таси меҳмонлар ҳисобига ёзилди. Беш ўйинда мезбонлар ғалабага эришдилар. Икки матчда меҳмонларнинг қўли баланд келди. Тўрт учрашув дуранг бўлиб, рақиблар очкони баҳам кўрдилар.

Мавсумни кетма-кет икки ғалаба билан бошлаган «Нефтяник» сафардаги илк матчда бир очко йўқотди. Фарғоналик футболчилар Целиноградда маҳаллий «Целинник» коллективига қарши тўп суриб, дуранг натижага (0:0) эришдилар.

«Навбаҳор» ҳам уч турда юз фоиз натижани қўлга кирита олмади. Наманганлик футболчилар Андижонда «Спартак» командасига ютқаздилар — 0:1.

Сафардаги икки матчдан «қуруқ» қайтган «Экибастузчи» ўз майдонида Қўқоннинг «Автомобилист» командасини енгиб (2:0), дастлабки икки очкони қўлга киритди.

Бошқа учрашувлар қуйидаги натижаларни берди: «Трактор» (Павлодар) — «Амур» (Благовещенск) — 1:0, «Динамо» (Барнаул) — «Океан» (Находка) — 0:1, «Шахтёр» (Қарағанда) — «Сўғдиёна» (Жиззах) — 0:0, «Қайсар» (Қизил Ўрда) — «Мелиоратор» (Чимкент) — 0:0, «Звезда» (Иркутск) — «Вахш» (Қўрғонтепа) — 2:1, «Иртиш» (Омск) — «Сурхон» (Термиз) — 3:1, «Копет Доғ» (Ашхобод) — «Олға» (Фрунзе) — 1:2, «Зарафшон» (Навоий) — «Химик» (Жамбул) — 1:1.

Бугун навбатдаги тур учрашувлари ўтказилади. Олти имкониятдан шунча очко тўплаб, пешқадамликни қўлга киритган Фрунзенинг «Олға» командаси Навоийда «Зарафшон» коллективининг меҳмони бўлади.

Муҳаррир ўринбосари Н. ЕҚУБОВ.

ТАШКИЛОТЛАР ВА КОРХОНАЛАР, ЖАМОАТ ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ РАҲБАРЛАРИ ВА АҲОЛИ ДИҚҚАТИГА!

ДАВЛАТ СУҒУРТАСИДАГИ ЯНГИЛИК!

БУ—БОЛАЛАР ИНТЕРНАТ МУАССАСАЛАРИНИНГ ТАРБИЯЛАНУВЧИЛАРИНИ СУҒУРТА ҚИЛИШ ШАРТНОМАСИНИ ТУЗИШДИР.

Шафқатлилик, раҳмдиллик — шу куннинг долзарб мавзуларидандир.

Болалар интернат муассасаларида тарбияланаётган биронта боланинг фойдасига Болалар интернат муассасалари тарбияланувчиларини суғурта қилиш шартномасини тузсангиз, қалбингиздаги раҳм-шафқат туйғуларини амалда исботлаган бўласиз.

Улғайиб, болалар муассасаларидан чиқиб кетаётган тарбияланувчилар учун бу пул миқдори — мустақил ҳаёт йўлининг бошида анчагина мадад бўлади.

Алоҳида фуқаролар ва меҳнат жамоалари суғуртачи бўлишлари мумкин.

Шартнома 200, 300, 500 ва 1000 сўмга тузилади.

Суғурта бадали суғурта тўғрисидаги ариза ёзилган кундан бошлаб 5 кун ичида фуқаролар томонидан нақд пул билан, меҳнат жамоалари томонидан эса ўз ҳисобчилар хонаси орқали нақд пулсиз ҳисоб-китоб қилиш йўли билан бир йўла тўланади.

Жумҳурият давлат суғурта идорасининг исталган инспекциясида бу турдаги суғурта тўғрисида батафсил маълумот олиш мумкин.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ДАВЛАТ СУҒУРТА ИДОРАСИ.

«Союзреклама» Бутуниттифоқ ишлаб чиқариш бирлашмасининг Ўзбекистон реклама ишлаб чиқариш корхонаси.

PROSYSTEM Computer Technic

СП ИНТЕР МИКРО совместное предприятие

Корхонангизни замонавий техника билан такомиллаштириш, ишлаб чиқаришни бошқаришда самарадорлиги ва тезкорлигини оширишда

СИЗГА «ИНТЕРМИКРО» СОВЕТ-АВСТРИЯ ҲАМКОРЛИК КОРХОНАСИНИНГ ЎРТА ОСИЁ БЎЛИНМАСИ

ЁРДАМ БЕРАДИ

Филиал Ўрта Осиё жумҳуриятларига «Просистем» Австрия фирмасининг I ВМ РС типидаги шахсий компьютерлари ва, шунингдек, **«Склад», «Кадри», «Директив» ҳужжатларни бажаришни автоматик назорат қилиш», «Бухгалтерлик ҳисобининг комплекс вазифалари»** сингари амалий программаларга эга бўлган автоматик иш ўринларини тавсия этади. Мазкур иш программаларини ўзбек тилида фойдаланишга жорий этиш ҳам мумкин.

Шунингдек: I ВМ РС негизи ҳисоблаш тармоқлари,
муҳаррият-ноширлик системаси вазифаларини бажарувчи стол босмахоналари;
кўпайтириш техникаси;
алоқа воситалари — электрон-телефон станциялари, телефакслар;
автоматик лойиҳалаштириш системаси (машинасозлик, меъморчилик ва қурилиш лойиҳалари);
микрокалькуляторлар тавсия этилади.

Олиб келинаётган техниканинг кафолатли хизмати таъминланади.

«ИНТЕРМИКРО» Совет-Австрия ҳамкорлик корхонасининг Ўрта Осиё бўлинмаси кафолат муддати тугаганидан кейин ҳам шартнома асосида инженер-техник хизмати, программ маҳсулотларни ишлаш ва кузатиш, шахсий ЭҲМларда аниқ йўналишлар бўйича ишлаш ва буюртмаларни адо этишни ўргатиш бўйича махсус машғулотлар ўтказиши мумкин.

Биз яқин кунларда иш алоқалари ўрнатиб, самарали ҳамкорлик қилишга умид боғлаймиз.

Манзилгоҳимиз: 700057, Тошкент шаҳри, Уста Ширин кўчаси, 123-уй. Телефакс: 48-66-52.

Телефонлар: 48-40-47; 48-66-57.

ОЙНАИ ЖАҲОНДА

22 АПРЕЛЬ, ЯКШАНБА

В. И. ЛЕНИН ТАВАЛЛУДИНИНГ 120 ЙИЛЛИГИ

● ЎзТВ I

9.00 «Ассалому алайкум». Мусиқий кўрсатув.

*

10.00 Мактаб ўқитувчилари учун. «Компьютер сабоқлари» (такрор.).
10.25 «Ёшлик» студияси кўрсатади. «Қувноқлар ва зукколар...». Тошкент давлат маданият институтининг «Умид» ва Самарқанд давлат дорилфунунининг «Эҳдос» командалари ўзаро куч синашадилар.
12.25 «Ленин ва Ўзбекистон». В. И. Ленин таваллудининг 120 йиллигига бағишланган кўрсатув.
13.05 «Қувноқ стартлар». Минск вилоятидаги 122-ўрта мактабнинг «Куполье» ҳамда Самарқанд вилояти 16-ўрта мактабнинг «Зафар» командалари мусобақалашадилар.
14.20 «Алифбо сабоқлари».
14.55 Спорт программаси. 1. «Саломат бўлинг!». 2. Ушу.

* * *

17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 «Ўйла, изла, топ!». Ўқувчилар учун қизиқарли кўрсатув.
18.50 «Ёшлик» студияси кўрсатади. «Муносабат».
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50 «Бир томчи». Мультфильм.
20.00 «Ота-оналар университети». Ленининг маърифат ва тарбия ҳақидаги буюк мероси.
20.30 Москва. «Время».
21.00 Долзарб мавзу.
21.15 Телевизион новеллалар театри. И. Шамякин. «Нон».
22.00 «Ахборот».
22.20 Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Фаттоҳхон Мамадалиев куйлайди.
23.35 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

9.00 «Сапеда». Борбаднинг 1400 йиллигига бағишланган мусиқий ахборот кўрсатуви.
10.05 «Ҳар бир кишига ва барчага». Реклама.
10.15 Бизнинг хазинамиздан. «Шарқ юлдузлари». Махасти ва Хаида.
12.15 Ғалабанинг 45 йиллигига. «Баҳорнинг ўн етти лаҳзаси». Телевизион бадиий фильм. 7 ва 8-сериялар (рус тилида).

* * *

18.00 Кўрсатувлар тартиби.
18.05 «Нима учун филлар?». Мультфильм.
18.20 «Она садоқати». Бадиий фильм (рус тилида).
19.50 «Таронаи Ватан». Ватан, партия ва Ленин ҳақида қўшиқлар.
20.30 Москва. «Время».
21.00 «Базми назму Навои классики». Адабий-мусиқий кўрсатув.
22.00 «Ҳафта». Информацион кўрсатув.
22.30 «Базми назму Навои классики» адабий-мусиқий кўрсатувининг давоми.
23.20 «Телетомошабин ҳамроҳи».

● МТ I

7.30 Спорт ҳамма учун.
7.45 Ритмик гимнастика.
8.15 «Спортлото» тиражи.
8.30 «Эрта саҳарлаб».
9.30 «Ватан хизматида».
10.30 Тонгги дам олиш программаси.
11.00 «Саёҳатчилар клуби».
12.00 «Мусиқий киоск».
12.30 Экологик программа.
14.00 «Куйнинг ажиб лаҳзалари ҳам». Концерт.
14.25 «Здоровье».
15.10 «Чаривна» вокал-чолғу ансамблининг концерти.
15.30 «Қишлоқ янгиликлари».
16.45 «Тош гул». Бадиий фильм («Мосфильм»).
18.15 «Бир биографиядан парчалар».
19.10 В. И. Ленин таваллудининг 120 йиллигига. «В. И. Ленин портретига чизгилар». Кўп серияли телевизион бадиий фильм. Учинчи фильм — «Совнарком ҳавоси» («Экран»).
20.30 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати.
21.00 Абадият ҳақида ўйлар.
21.15 Хоккей. Жаҳон чемпионати. СССР — Швеция терма командалари. 2 ва 3-даврлар. Швейцариядан олиб кўрсатилади.
23.00 Л. Бетховен. 14- («Ойдин») сонатаси.

● МТ II

7.30 Зарядкага сафланинг!
7.50 СССР Давлат телерадиоси Катта симфоник оркестрининг концерти.
8.15 «Кяхта». Ҳужжатли фильм.
8.40 СССР Давлат телерадиоси рус қўшиқлари академик хорининг баянчилар квинтети чалади.
9.00 «Бахтлисан, Женька». Бадиий фильм, субтитр билан («Мосфильм»).
10.20 Иттифоқдош жумҳуриятлар кинопублицистикаси. Телевизион ҳужжатли фильмлар премьераси: «Ер киндиги» (Фрунзе шаҳри), «Лакрица» (Ашхобод).
11.00 «Саёҳатчилар клуби» (сурдо таржимаси билан).
12.00 Коллаж (реклама, ахборот, эълонлар).
12.05 «Биз яшаётган олам». Режиссёр Е. Учитель фильмлари. «Ленинград жасорати» («ЛСДФ»).
13.10 «Эртаклар ва саргузаштлар оламига саёҳат». Катталар ва болалар учун киноконцерт. 2-қисм.
14.00 «Совет Россияси» видеоканали.
16.30 «Планета». Халқаро программа.
17.30 Коллаж (реклама, ахборот, эълонлар).
17.35 «Вертикаль». «Иш вақтидан бўш пайтда». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси («Экран»).
18.05 «Бефайз якшанба». Бадиий фильм («Мосфильм»).
19.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар!
19.45 Аэробика бўйича Бутуниттифоқ турнири.
20.30 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати (сурдо таржимаси билан).
21.00 «Трускавчанка» ашула ва рақс ансамблининг концерти.
21.30 Мамлакат театрлари намойиш этади. А. Дадарев. «Оқшом». Я. Колас номли белорус академик драма театрининг фильм-спектакли. Премьера.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ» — «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари — 33-44-43, 32-56-21, 33-16-27-, 32-54-41, Масъул котиб. — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими — 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими — 32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 33-54-33. 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими — 32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими — 32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Таржима бўлимлари — 32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

Р. — 04227. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Д — 1179. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12